

Coöperatie Eno U.A. Jaarverslag 2016

Van lijf tot leven

Inhoudsopgave

1	Verslag van de Raad van Bestuur	4
1.1	Algemene informatie	4
1.2	Toestand per balansdatum	5
1.3	Ontwikkeling gedurende het boekjaar en resultaten	6
1.4	Risicobeheersing	9
1.5	Verantwoording Governance Principes	12
1.6	De verwachte gang van zaken	13
2	Verslag van de ledenraad	14
3	Verslag van de Raad van Commissarissen	15
4	Jaarrekening	17
4.1	Geconsolideerde balans per 31 december 2016 (voor resultaatbestemming)	17
4.2	Geconsolideerde winst- en verliesrekening over 2016	19
4.3	Geconsolideerd kasstroomoverzicht 2016	21
4.4	Toelichting op de jaarrekening	22
4.4.1	Algemeen	22
4.4.2	Toelichting op de geconsolideerde balans	35
4.4.3	Toelichting op de geconsolideerde winst- en verliesrekening	47
4.5	Enkelvoudige balans per 31 december 2016 (voor resultaatbestemming)	53
4.6	Enkelvoudige winst- en verliesrekening over 2016	54
4.7	Toelichting op de enkelvoudige jaarrekening	54
4.7.1	Toelichting algemeen	54
4.7.2	Toelichting op de enkelvoudige balans	55
4.7.3	Toelichting op de winst- en verliesrekening	56
5	Overige gegevens	57
5.1	Statutaire bepalingen inzake het resultaat	57

1

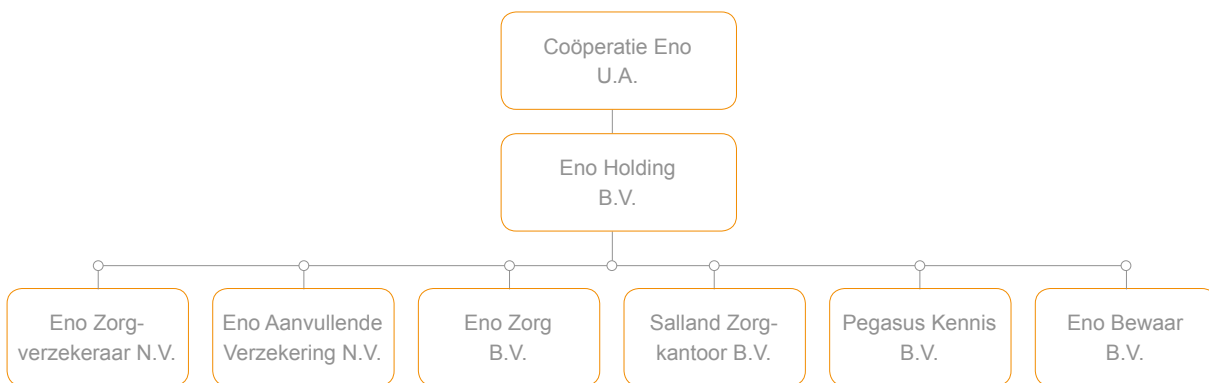
Verlag van de Raad van Bestuur

1.1 Algemene informatie

Juridische structuur

Coöperatie Eno U.A te Deventer op de Munsterstraat 7 maakt deel uit van de groep Eno. Van deze groep maakt naast Coöperatie Eno U.A., Eno Zorgverzekeraar N.V., Eno Holding B.V., Eno Aanvullende Verzekeringen N.V., Salland Zorgkantoor B.V., Eno Zorg B.V., Eno Bewaar B.V., Pegasus Kennis B.V. en Stichting RegiZorg Nederland deel uit van deze groep.

De structuur is in onderstaand organogram weergegeven. Stichting RegiZorg is niet opgenomen in het organogram aangezien het geen onderdeel uitmaakt van de juridische entiteitenstructuur van Eno.

Aan het hoofd van de groep staat de Coöperatie Eno U.A. De coöperatie heeft een dochtermaatschappij Eno Holding B.V. Deze vennootschap houdt alle aandelen van de werkmaatschappijen en is ook bestuurder van de werkmaatschappijen. Eind 2016 heeft de groep Eno 186 medewerkers (fte) (2015: 193 fte) in dienst die de activiteiten van de groep uitvoeren.

In Eno Zorgverzekeraar N.V. zijn de zorgverzekeringsactiviteiten ondergebracht. De activiteiten van het zorgkantoor zijn ondergebracht in Salland Zorgkantoor B.V. De activiteiten van de aanvullende verzekeringen worden uitgevoerd in Eno Aanvullende Verzekeringen N.V.

De groep Eno wordt bestuurd door de Raad van Bestuur van de Coöperatie Eno. Op de groep wordt toezicht gehouden door de Raad van Commissarissen.

De Raad van Bestuur en de Raad van Commissarissen leggen verantwoording af aan de ledenraad van de Coöperatie Eno.

Activiteiten, doelstelling en beleid

De coöperatie heeft tot doelstelling om de belangen van haar leden te behartigen op het gebied van zorgverzekeringen.

Binnen de groep is Eno Zorgverzekeraar N.V. de zorgverzekeraar die valt onder de bepalingen van de Zorgverzekeringswet. Een aanzienlijk deel van deze activiteiten wordt uitgevoerd in de regio Salland.

Eno Aanvullende Verzekeringen N.V. voert de aanvullende verzekering uit, alleen voor verzekerden van Eno Zorgverzekeraar N.V. De aanvullende verzekering sluit aan op de verplichte verzekering van de Zorgverzekeringswet en omvat vergoedingen die niet zijn opgenomen in de basisverzekering. De belangrijkste vergoedingen binnen de aanvullende verzekering zijn: tandheelkundige hulp, fysiotherapie, hulpmiddelen, alternatieve geneeswijze en buitenlanddekking.

De activiteiten van Zorgkantoor Midden IJssel zijn opgenomen in Salland Zorgkantoor B.V. Zij is de uitvoerder van de Wet Langdurige Zorg (WLZ). De activiteiten worden uitgevoerd voor de regio Salland. Daarnaast zijn de activiteiten van de WLZ uitvoerder opgenomen in Salland Zorgkantoor B.V.

Eno Zorg B.V. voert activiteiten uit in de rol van intermediair. In deze rol worden reisverzekeringen verkocht. Voor reisverzekeringen treedt Allianz Global Assistance (voorheen Mondial Assistance) op als risicodragers.

Eno Bewaar B.V. is de houder van de Eno beleggingspool. In deze vennootschap is een beleggingspool opgericht waarmee Eno Zorgverzekeraar N.V. met Eno Aanvullende Verzekeringen N.V. voor gezamenlijke rekening belegt.

Pegasus Kennis B.V. is de consultancytak van Eno. In deze vennootschap worden consultancy-activiteiten uitgevoerd op het gebied van implementatie van samenwerkingen tussen gemeenten en zorgverzekeraars.

In Salland WMO+ B.V., Medipay B.V. en Stichting Regizorg worden geen activiteiten meer gevoerd. Salland WMO+ B.V. en Medipay B.V. zijn daarom eind 2016 geliquideerd. Stichting Regizorg is begin 2017 geliquideerd.

1.2 Toestand per balansdatum

Uit de balans blijkt dat Coöperatie Eno ultimo het boekjaar voldoet aan de geldende solvabiliteitseisen. Coöperatie Eno heeft ultimo 2016 een eigen vermogen van € 78,6 miljoen (2015: € 61,5 miljoen). In 2016 is een positief resultaat behaald van € 17,0 miljoen (2015: € 5,9 miljoen negatief). Ultimo boekjaar zijn de liquiditeiten en de kasstromen zodanig dat zelfstandig in ruime mate in de financieringsbehoefte kan worden voorzien.

Hieronder staan enkele kerncijfers:

(x € 1.000)	2016	2015
Resultaat	17.033	-5.877
Resultaat technische rekening schadeverzekering	16.981	-6.615
Brutomarge	40.372	20.536
Bedrijfskosten	23.330	27.991
Beleggingsresultaat	-42	1.038
Schaderatio	86,8%	94,5%

Het technisch resultaat bedraagt € 17 miljoen positief (2015: 6,6 miljoen negatief). Dit wordt veroorzaakt door een positief resultaat van oude schadejaren en een beperkt resultaat van schadejaar 2016. In het technisch resultaat is een beleggingsresultaat van € 0,1 miljoen negatief (2015: 0,8 miljoen positief). Het totale beleggingsresultaat is € 0 miljoen negatief (2015: 1 miljoen positief).

Solvabiliteitseis

Op basis van de door de Nederlandsche Bank vastgestelde richtlijnen is voor de uitvoering een minimale solvabiliteit vereist van: € 48.458.000 eigen vermogen. De solvabiliteitsmarge is 169,0%. De interne solvabiliteitsmarge die gehanteerd wordt is 130% en daarvoor dient € 62.995.000 aan eigen vermogen te worden aangehouden. Eno Coöperatie U.A. vindt dat, gegeven de verzekeringstechnische risico's en beleggingsrisico's, deze marge een grens is waarbij, als de solvabiliteit boven het percentage van 130% uitkomt, de financiële continuïteit van de organisatie gewaarborgd is. Onder Solvency II is het eigen vermogen per balansdatum € 81.915.000.

1.3 Ontwikkeling gedurende het boekjaar en resultaten

Per 1 juli 2016 heeft de heer Schepers afscheid genomen als voorzitter van de RvC. Hij is 10 jaar lang in die functie actief geweest. Wij zijn hem zeer erkentelijk voor zijn grote inzet en betrokkenheid bij Eno in die periode.

Belangrijke gerealiseerde doelen

- Inkoop (medisch-specialistische) zorg in de regio op tijd afgerond;
- Verbetering solvabiliteitspositie;
- Vaststelling strategie 2016-2020;
- Gezamenlijk initiatief met Deventer Ziekenhuis: Zorgplein Salland, een platform met actuele informatie over zorg en gezondheid voor inwoners van Salland;
- Nieuwe diensten, zoals de ZorgGids, gratis ongevalverzekering mondzorg (bij aanvullende verzekeringen en werkgeversmodules);
- ICT-kernsystemen zijn geüpdatet;
- Verhoogd risicobewustzijn door onder andere inzet e-learning module;
- Goede beoordeling NZa van verantwoording uitvoering Wlz;
- Goede scores in NZa-onderzoeken naar klantenservices;
- Nieuwe klachtenprocedure;
- Vastgesteld informatiebeveiligingsplan;
- Rapportage volgens de Solvency II-eisen;
- Implementatie bewustwordingsinitiatieven risicomanagement en compliance;
- Vaststelling en gedeeltelijke implementatie functionele eenheden (machtigingen, klachten, zorgkantoor).

Evenals vorige jaren blijven er onzekerheden met betrekking tot de bepaling van de financiële resultaten. Deze onzekerheden zijn onder paragraaf 1.4 Risicobeheersing en in de toelichting op de jaarrekening nader uiteengezet. In de jaarrekening is op een prudente wijze een inschatting gemaakt van de risico's. Gedurende 2016 heeft er een definitieve

afrekening plaatsgevonden over 2011 met het Zorginstituut Nederland.

De technische voorziening bedraagt per 31 december 2016 € 106 miljoen (31 december 2015 € 165 miljoen). De daling wordt voornamelijk veroorzaakt door het in het boekjaar op gang komen van de declaratiestroom van medisch specialistische zorg en door een daling van het aantal verzekerden.

Coöperatie Eno U.A. heeft het jaar 2016 afgesloten met een positief resultaat van € 17,0 miljoen (2015 € 5,9 miljoen negatief). Ten opzichte van 2015 is het resultaat met € 22,9 miljoen gestegen. Het resultaat is met name gestegen door baten uit voorgaande jaren en verbeterde technische resultaten lopend boekjaar. Het technische resultaat is verbeterd door de premieverhoging die zowel in de basisverzekering als in de aanvullende verzekering voor 2016 is doorgevoerd. Daarnaast vallen de zorgkosten lager uit doordat de kosten geboortezorg fors zijn gedaald en doordat met name in de aanvullende verzekering verzekerden met relatief hoge zorgkosten zijn uitgestroomd.

Door de lager uitvallende zorgkosten en de daling in aantallen verzekerden daalde ook de minimale solvabiliteitseis in 2016 naar € 48.458.000 (2015: € 56.175.000). Het eigen vermogen nam in 2016 toe door de positieve resultaatsontwikkeling waardoor per saldo de solvabiliteit in 2016 sterk is gestegen. Op de Solvency II cijfers van 2015 is geen accountantscontrole toegepast.

Passende zorg in de regio

Het kernwerkgebied van Eno is de regio Salland. In deze regio werken wij in nauwe samenwerking met regionale partijen, aan behoud en verbetering van goede, toegankelijke en betaalbare zorg. Verschillende initiatieven dragen hier aan bij.

Samen met huisartsen, gemeente, burgers en andere organisaties in het sociale domein, investeerde Eno in 2016 bijvoorbeeld in het transitieprogramma 'de vitale burger'. Met een gezamenlijke benadering, die uitgaat van 'gezondheid en gedrag' beoogt deze beweging een transitie van symptoombestrijding naar aandacht voor lifestyle en gedrag. Zelfregie is daarbij een belangrijke pijler. Afgelopen jaar sloten al 60 huisartsen zich aan bij deze beweging en volgden 30 huisartsen, fysiotherapeuten en welzijnswerkers een speciale opleiding. In 2017 zullen nog eens 80 professionals deze opleiding volgen.

Ook steunde Eno, via de reguliere financiering, de mogelijkheid voor huisartsen om een praktijkmanager aan te trekken. Huisartsen zien zich steeds meer geconfronteerd met een toenemend aantal taken en complexere problemen bij (veelal oudere) patiënten.

Een praktijkmanager neemt de niet-patiëntgebonden taken op zich. Hierdoor kan de huisarts op zijn kerntaak, de poortwachtersrol voor de patiënt, blijven richten.

Gecontracteerd aanbod

Om een goed toegankelijk en kwalitatief zorgaanbod in onze kernregio te behouden, sloot Eno in 2016 met bijna alle zorgaanbieders een contract. Zorgaanbieders die zich extra inspanden op het gebied van kwaliteitsverbetering, beloonden wij. Die beloning is soms onderdeel van de contractafspraken en soms wordt die gegeven vanuit de voormalige RVVZ-gelden (ten behoeve van alle inwoners in de regio).

Op 19 november 2016 gaf Eno haar verzekerden via de zorgzoekers op de websites, volledige helderheid over de contracten met regionale zorgaanbieders en voor een groot deel ook over de contracten met landelijke zorgaanbieders. Dit is onder andere gelukt doordat een aantal meerjarige contracten die eerder werden gesloten, doorliepen. Ook startten de inkoopactiviteiten eerder in het jaar. Het streven blijft om onze verzekerden elk jaar op 19 november volledige duidelijkheid te kunnen bieden over alle afspraken met zorgaanbieders voor het nieuwe jaar.

Eno informeerde zorgaanbieders op 1 april 2016 via haar website en een mailing over de beleidsplannen voor het nieuwe inkoopjaar. Op deze wijze geeft Eno zorgaanbieders vroeg in het jaar zicht op de speerpunten in het beleid voor het volgende inkoopjaar.

Betrokkenheid verzekerden

Eno vindt het van groot belang dat de inkoop van zorg aansluit bij de wensen van haar verzekerden. De ledenraad spreekt en denkt mee met medewerkers van de afdeling zorginkoop en het inkoopbeleid is ook onderwerp van gesprek op een van de ledenraadvergaderingen. Signalen die wij via het directe contact met verzekerden en cliëntenvertegenwoordigingen ontvingen en onderzoeksresultaten naar klanttevredenheid, nam Eno daarnaast als waardevolle input mee. Tenslotte lieten wij het perspectief van de patiënt op een aantal plaatsen terugkomen als vereiste in onze contracten. Wij vroegen van onze gecontracteerde partijen bijvoorbeeld dat ze de inbreng van hun patiënten gebruiken om hun dienstverlening verder te verbeteren.

Premieontwikkeling

Eno richt zich bij haar premievaststelling op een duurzaam financieel gezond beleid en zo stabiel mogelijke premieontwikkeling voor de toekomst. In 2016 koos Eno daarom voor een beperktere premieruggave en versterking van haar solvabiliteitspositie. Het afgelopen jaar steeg deze positie, als gevolg van de gemaakte keuze, in combinatie met een beheerste ontwikkeling van de macro-zorgkosten en verve-

ningsresultaten uit eerdere jaren. Eno hield de nominale premie 2017 voor haar kernlabel, Salland Zorgverzekeringen, vervolgens gelijk aan de premie van het voorgaande jaar. De nominale premie 2017 voor ZorgDirect en HollandZorg, steeg licht. De premies voor de aanvullende verzekeringen bleven op hetzelfde niveau als het jaar daarvoor.

Productkeuzes en ontwikkeling verzekerdenaantallen

In 2016 heeft Eno haar strategie tot 2020 vastgesteld. Hiermee is de eerdere strategie herbevestigd; wel zijn onderdelen ervan verder aangescherpt. Eno kiest voor de regio Salland en daarmee voor het label Salland Zorgverzekeringen als dominant label in het huis van Eno. De keuze hiervoor is gemaakt vanuit de overweging dat Salland Zorgverzekeringen een (mede) bepalende rol heeft in de infrastructuur en kwaliteit van de zorg in de regio, wat ook logisch is, omdat de organisatie van oudsher (1860) de zorgverzekeraar voor de regio is geweest. Daarmee draagt Salland Zorgverzekeringen wezenlijk bij aan de zorg en gezondheid in de regio en onderscheidt zich hiermee van de concurrentie. Met name hierin vindt Eno (Salland Zorgverzekeringen) haar bestaansrecht en dat wil Eno continueren.

Om deze keuze te kunnen realiseren is een gemiddeld gezonde en evenwichtige verzekerdenportefeuille nodig. Hiervoor is een bredere portefeuille nodig met meerdere, ondersteunende labels. Het voeren van meerdere labels is daarom geen doel op zich, maar het middel om de dominante positie van het label Salland Zorgverzekeringen te kunnen realiseren.

Toegevoegde waarde realiseren

Ook in 2016 is via de methodiek van Eno Product Ontwikkeling (EPO) gewerkt aan het realiseren van toegevoegde waarde per label. Dit heeft onder andere geleid tot een 're-branding' van het label ZorgDirect en tot een aantal concrete producten en diensten die meerwaarde bieden voor specifieke klantgroepen. Zo ontwikkelde Eno in samenwerking met werkgevers uit de regio twee modules die extra's bieden op het gebied van mentaal en lichamelijk welzijn: DenkVitaal en DoeVitaal. Met deze modules kunnen werkgevers hun werknemers ondersteunen bij een gezonde, gelukkige en duurzame inzetbaarheid.

Een ander resultaat van de productontwikkelaanpak is de introductie van een ZorgGids. De medewerker die deze nieuwe functie bij Eno vervult, helpt verzekerden bij al hun zorgvragen. Zij kent de regio, weet welke zorg binnen welke 'zorgwet' (Wmo, Zvw, Wlz) valt en kan verzekerden dan ook breed van advies voorzien.

Samen met het Deventer Ziekenhuis nam Eno het initiatief voor Zorgplein Salland (www.zorgpleinsalland.nl), een online platform met actuele regionale informatie over de zorg. Omdat de zorg voor veel mensen zo'n belangrijk thema is, voelden beide initiatiefnemers zich verantwoordelijk om mensen goed te informeren over wat er in de zorg gebeurt. Voor 2017 wordt ingezet op aansluiting van andere zorgaanbieders bij het platform.

Processen en ICT

In 2016 is de overeenkomst met VCD als beoogd toekomstig leverancier van het nieuwe ICT landschap ontbonden. Eno heeft hiervoor een vergoeding ontvangen welke in de jaarrekening 2016 is verwerkt. In plaats daarvan heeft Eno in 2016 gewerkt aan het actualiseren van haar ICT.

Het huidige systeem voldoet daarmee in elk geval tot 2020 aan alle normenkaders, waaronder wettelijke eisen en veiligheidseisen. Naast de actualisatie van het kernsysteem, ging Eno ook over op een geheel nieuwe kantoorautomatisering.

De mijn-omgevingen van Salland Zorgverzekeringen en ZorgDirect werden afgelopen jaar vernieuwd. Het is voor verzekerden eenvoudiger geworden om wijzigingen (verzekeringsspakket, IBAN, geboorte kind) via de mijn-omgeving door te geven. Daarnaast bieden de nieuwe omgevingen de mogelijkheid aan verzekerden om gemaakte zorgkosten te filteren en te sorteren.

Medewerkers

Een van de elementen van de Eno-missie is om haar verzekerden de ondersteunen bij het streven naar een optimale gezondheid. Vanuit die gedachte ondersteunt Eno met ingang van 2016 ook actief initiatieven voor haar medewerkers op dit gebied. Die konden bijvoorbeeld deelnemen aan een periodiek medisch onderzoek (pmo). Via onder andere biometrie, een bloedtest en een conditietest kregen medewerkers inzicht in hun gezondheid en ontvingen zij verbeteradviezen. Eno ontving de resultaten op organisatieniveau en zet deze in voor behoud en verbetering van een gezonde werkomgeving en vermindering van het risico op verzuim. Alle gezondheidsactiviteiten voor en door medewerkers zijn gebundeld onder de naam 'Allemaal Vitaal' en zullen in 2017 vervolgd worden.

Net als een jaar eerder legden alle medewerkers voor wie dit geldt, in 2016, de eed of belofte af en behaalden alle medewerkers voor wie dit geldt, hun diploma Wft Zorg.

Elf medewerkers werden het afgelopen jaar opgeleid tot green belt, een kwalificatie binnen de lean-benadering. Een van de projecten die met deze benadering succesvol begeleid is, betrof het verkorten van de doorlooptijd van machtingsaanvragen voor ziekenhuisbehandelingen. Van een

gemiddelde doorlooptijd van veertien werkdagen dagen is deze verkort naar gemiddeld vijf werkdagen.

In 2016 volgden leidinggevendenden ten slotte een opleidingstraject, met aandacht voor onder andere samenwerking, verbinding en regievoering als groep en individueel. In vervolg hierop zullen in 2017 meerdere leidinggevendendendagen plaatsvinden.

Bezoldiging bestuurders en commissarissen

Eno heeft in 2016 de Wet Normering Topinkomens (WNT) als norm gehanteerd voor de bezoldiging van haar bestuurders en commissarissen.

Voldoen aan toezichtseisen

In 2016 heeft Eno verdere opvolging gegeven aan de nog openstaande verbeterpunten van een NZa-aanwijzing uit 2014 op het gebied van:

- implementatie normenkader formele controles en implementatie beheersmaatregelen (vooraf en repressief);
- implementatie machtigingenbeleid (functionele eenheid machtigingen).

Eno heeft, volgens afspraak, over de opvolging van deze punten gerapporteerd op de vastgestelde momenten en opvolging gegeven aan de bevindingen.

Het beleid functionele eenheid is in 2016 vastgesteld, net als het beleid voor de functionele eenheid klachten en de functionele eenheid zorgkantoor. De medewerkers in deze functionele eenheden zijn benoemd en opgeleid, waarna in 2017 verdere verankering, zoals monitoring van het ingerichte proces, volgt.

In het kader van de solvabiliteitsverbetering nam Eno passende maatregelen voor de korte en lange termijn.

Vanaf 1 januari 2016 is Solvency II van kracht. De eerste rapportage onder Solvency II is de zogenaamde Day One rapportage. Eno heeft deze rapportage tijdig opgeleverd. Zorgkantoor Midden IJssel ontving een positieve NZa-beoordeling over de verantwoording van de uitvoering Wlz in 2015/2016. Wel staan nog enkele onderdelen uit de prestatiemeting 2014 open, waaronder het kunnen overleggen van een regiovisie. Deze visie zal dit jaar worden opgeleverd.

Risicomanagement

Sinds 2016 werkt Eno met een nieuw risicomanagementsysteem. Hierin monitort Eno per kwartaal alle strategische, tactische en operationele risico's, de ORSA-triggers en de risicobereidheid (risk appetite).

Parellel is gewerkt aan het verhogen van het risicobewustzijn. Alle medewerkers volgden hiertoe een e-learning module compliance & risk (basis en verdiepend). Ook is bij rondes door het pand gekeken hoe het gesteld is met het veilig opbergen van gevoelige informatie.

1.4 Risicobeheersing

Algemeen

Het gericht toepassen van risicomanagement ziet de Raad van Bestuur als een kritische succesfactor voor het bedrijven van een beheerste bedrijfsvoering. Hiermee biedt Eno zekerheid gericht op continuïteit, zowel op korte als op lange termijn, aan haar verzekeren en haar medewerkers.

Ter bevordering van de beheerste bedrijfsvoering hanteert Eno het 'three lines of defence' model waarbij de eerste lijn (de business) verantwoordelijk is voor het beheersen van risico's. De tweede lijn, Compliance & Risk, adviseert de eerste lijn bij het beheersen van risico's en heeft daarnaast een monitorende rol. De derde lijn betreft de Interne Audit Dienst welke de opzet, bestaan en werking van het risicomanagementsysteem toetst.

Het risicobeheer- en controlesysteem is beschreven in het Eno risicomanagementbeleid, welke is goedgekeurd door de Raad van Bestuur en de Raad van Commissarissen. De Raad van Bestuur aanvaardt de volledige verantwoordelijkheid voor de opzet en werking van de Eno risicobeheer- en controlesystemen.

Risicobereidheid

Jaarlijks wordt de strategische risicobereidheid van Eno door de Raad van Bestuur en de Raad van Commissarissen vastgesteld. Het vaststellen van deze risicobereidheid vindt plaats aan de hand van een aantal categorieën waarbij rekening gehouden wordt met zowel 'harde' (bijvoorbeeld kapitaalmanagement) als 'zachte' aspecten (bijvoorbeeld gedrag en cultuur). In het algemeen wordt de risicobereidheid van Eno als relatief laag beschouwd. Deze houding acht Eno passend bij het karakter en de aard van de organisatie. De naleving van de risicobereidheid wordt periodiek gemonitord middels kritische risico indicatoren.

Risicomanagement proces

Eno hanteert een gestandaardiseerd risicomanagementproces. Dit proces is opgedeeld in een aantal stappen.

1. Strategie en risicobereidheid

Het risicomanagement proces bij Eno start bij de stap waarbij jaarlijks of frequenter indien de omstandigheden verlangen, vanuit de bedrijfsstrategie en de geformuleerde doelstellingen, het risicobeleid inclusief de risicobereidheid wordt vastgesteld.

2. Risicoidentificatie en -analyse

Op basis van de gekozen strategie en bijbehorende doelstellingen worden periodiek risico assessments georganiseerd met verschillende interne betrokkenen waaronder de Raad van Bestuur, managers, afdelingshoofden en andere medewerkers om risico's te identificeren en te analyseren. Het inventariseren van risico's vindt jaarlijks plaats, tenzij eerder gewenst is. Het analyseren van risico's vindt continu plaats. De analyse wordt uitgevoerd in termen van kans en impact, in deze fase wordt de 'bruto' kans en impact van de risico's bepaald.

3. Risicobeheersing

Nadat de risico's geanalyseerd zijn op bruto kans en impact, wordt een risicostrategie gekozen. In de meeste gevallen worden risico's beheerst, tenzij dit niet nodig geacht wordt en het bruto risico passend is binnen de risicobereidheid van Eno. Het beheersen van risico's vindt plaats middels het inzetten van beheersmaatregelen. Na het treffen van beheersmaatregelen resteren de 'netto' risico's. Per netto risico wordt bepaald of deze binnen de risicobereidheid van Eno valt. Als dit niet het geval is worden additionele stappen gezet waardoor de kans op voordoen van een risico of de impact van een risico verder gemitigeerd wordt.

4. Monitoring & rapportage

De effectiviteit van beheersmaatregelen wordt periodiek (veelal per kwartaal) beoordeeld door de eigenaren van de beheersmaatregelen middels een monitoringtool. De leidinggevenden van de eigenaren van de beheersmaatregelen monitoren vervolgens deze beoordeling. Daarnaast toetst Compliance & Risk of het totale risicomanagementproces in voldoende mate doorlopen wordt, inclusief de toetsing van de beoordeling en monitoring van de beheersmaatregelen. Ieder kwartaal wordt ten behoeve van de Raad van Bestuur en het Audit & Risk Committee een integrale risicomanagement rapportage opgesteld waarin verslag gedaan wordt van de beheersing van de risico's. In 2016 is een nieuw monitoringssysteem in gebruik genomen. Binnen dit systeem zijn alle geïdentificeerde risico's opgenomen en worden de risico eigenaren periodiek gevraagd de werking van de beheersmaatregelen aan te tonen.

Risico's per niveau

Eno past het gestandaardiseerde risicomanagementproces toe op een drietal niveaus.

Strategische risico's

De strategische risico's worden geïnventariseerd op basis van de organisatie brede strategie van Eno. De huidige governance structuur (de Raad van Commissarissen, de Raad van Bestuur en het managementteam) waarborgt dat de strategische risico's worden bewaakt. Waar nodig wor-

den beheersmaatregelen benoemd, welke periodiek worden bewaakt. Naast de kwartaalrapportages rapporteert Compliance & Risk twee keer per jaar aan de Raad van Commissarissen omtrent de voortgang van de risicomanagement vraagstukken.

Tactische risico's

De Raad van Bestuur en het managementteam zijn verantwoordelijk voor de inventarisatie van tactische risico's. Per afdeling worden jaarlijks risico-inventarisaties gemaakt, waarna beheersmaatregelen worden geïmplementeerd en bewaakt. De bewaking van de beheersmaatregelen wordt per kwartaal gerapporteerd aan het Audit & Risk Committee en de Raad van Bestuur.

Operationele risico's

Eno brengt jaarlijks per proces in kaart welke risico's een rol kunnen spelen. De key risks worden voorzien van beheersmaatregelen en hierop vindt tevens dossiervorming plaats. De handmatige controles zullen zoveel mogelijk in de komende jaren worden vervangen door systeemcontroles, waardoor de controlecyclus efficiënter zal verlopen. In 2017 worden diverse analyses en repressieve, geautomatiseerde controles uitgevoerd in het kader van rechtmatigheid van het declaratieverkeer.

Naast de hiervoor genoemde niveaus worden risico's geïnventariseerd en geanalyseerd bij diverse interne projecten en aanverwante aandachtsgebieden zoals vermogensbeheer en business continuity management. Zo wordt het business continuity management beleidsplan jaarlijks herijkt en zijn maatregelen getroffen op basis van een business impact analyse en een business continuity management risicoanalyse.

Risicocategorieën

Hieronder worden de voor Eno belangrijkste risicocategorieën omschreven:

Matching en renterisico

Voor Eno betreft het matching-/renterisico voornamelijk het risico dat er ontoereikende afstemming is tussen rentegevoelige activa en passiva op het gebied van rentelooptijden en rentevoet. Dit risico wordt primair beheerst door de 'duration' in de portefeuille zo goed mogelijk te matchen met de 'duration' van de verplichtingen. Tevens wordt het liquiditeitsrisico, waarbij liquiditeitstekorten kunnen optreden als gevolg van het onvoldoende op elkaar afgestemd zijn van de timing en de omvang van inkomende en uitgaande kasstromen, beheerst door de inzet van de strategische beleggingsmix en actieve monitoring van kasstromen. Het vermogensbeheer is daarnaast uitbesteed aan een externe vermogensbeheerder.

Marktrisico

Het marktrisico betreft het risico als gevolg van het blootstaan aan wijzigingen in marktprijzen van verhandelbare financiële instrumenten. Eno heeft een strategisch beleggingsplan opgesteld waarin tevens de strategische beleggingsmix van Eno beschreven is. Deze strategische beleggingsmix mitigeert de financiële impact van dit risico tot een beperkt niveau.

Eno hanteert een helder beleggingsbeleid. In het beleggingsstatuut staan de kaders beschreven waarbinnen de Raad van Bestuur het mandaat heeft om te handelen. Eno voert een behoudend beleggingsbeleid. Eén van de beleggingscriteria betreft duurzaamheid. Risicovolle c.q. speculatieve beleggingen worden vermeden. Er werd in 2016 belegd in aandelen, obligaties en liquiditeiten. Eno houdt conform haar beleid geen derivaten aan. De Compliance & Risk Officer heeft formeel zitting in de beleggingscommissie welke Eno adviseert over het te voeren beleggingsbeleid.

Het beleggingsbeleid van Eno is relatief risicomijdend en Eno hanteert hierbij een duurzaamheidsscreening. Het grootste deel van het belegd vermogen is belegd in (staats-) obligaties, credits en een klein deel in aandelen.

Kredietrisico

Het kredietrisico betreft het risico dat een tegenpartij contractuele of andere verplichtingen niet kan nakomen. Om het kredietrisico op de uitstaande liquide middelen en beleggingen zo veel mogelijk te beperken heeft Eno haar liquide middelen en beleggingen in 2016 zoveel mogelijk gespreid. Het debiteurenrisico van de basisverzekering is gemitigeerd door de wanbetalersregeling van de Zorgverzekeringwet.

Verzekeringstechnisch risico

Eno is primair een zorgverzekeraar en richt zich voornamelijk op eigen zorg gerelateerde producten als zorgverzekeringen. Het verzekeringsrisico voor Eno wordt beperkt doordat de inkomsten uit het landelijke budget op basis van risicoverevening, verevening, nacalculatie-effecten en effect bandbreedteregeling toegekend worden aan de zorgverzekeraars. Het resterende risico wordt beperkt door maatregelen op het gebied van schadelastbeheersing en aanpassingen met betrekking tot de premie.

Omgevingsrisico

Binnen de categorie omgevingsrisico is voor Eno voornamelijk het politieke risico relevant. Eno opereert in een branche waar politiek invloeden zichtbaar aanwezig zijn. Eno mitigeert dit risico door continu de politieke besluitvorming en de daarmee samenhangende wijzigingen in wet- en regelgeving nauwgezet te volgen en haar beleid en organisatie daarop tijdig aan te passen. Tevens wordt dit risico gemitigeerd door

in ZN en VRZ verband de politieke besluitvorming proactief te volgen, en actief de discussie te zoeken met betrekking tot eventuele aanpassingen in het risicovereveningsysteem.

Operationeel risico

Het operationeel risico betreft het risico als gevolg van verliezen als gevolg van niet toereikende of falende interne processen door mensen, systemen en/of externe gebeurtenissen. Dergelijke risico's worden op verschillende manieren beheerd zoals de inzet van adequate systemen, kwalitatief hoofdwaardig personeel en het efficiënt inrichten van de bedrijfsprocessen.

IT- en uitbestedingsrisico

Het ICT beheer van Eno vindt in eigen beheer plaats. IT risico's worden beheerd door de inzet van diverse maatregelen en procedures op, onder andere, het gebied van testen, fysieke en logische toegangsbeveiliging, dataencryptie en conversie van bestanden. Tevens heeft Eno in 2016 een aanvang gemaakt met uitvoering van het informatiebeveiligingsplan, in lijn met het informatiebeveiligingsbeleid. Daarnaast vinden uitbestedingen plaats met betrekking tot, onder andere, de inkoop van zorg, de digitalisering en verwerking van inkomende poststromen, de verzending van uitgaande post en het vermogensbeheer.

Uitbestedingsrisico's worden beheerd door het gebruik van, onder andere, risicoanalyses, heldere contracten, het monitoren van de SLA afspraken en continue afstemming met de externe partners. Kritische uitbestedingen moeten voldoen aan de eisen zoals beschreven in het Eno uitbestedingsbeleid. De uitbestedingspartners worden door Eno periodiek hierop getoetst.

Integriteitsrisico

Het integriteitsrisico betreft het risico dat de integriteit van Eno negatief wordt beïnvloed door niet integere of, onethische gedragingen in relatie tot vigerende wet- en regelgeving en de door Eno zelf opgestelde (gedrags-) normen. Eno beheert dit risico op verschillende manieren. Een belangrijke waarborg met betrekking tot dit risico betreft de integere bedrijfscultuur van Eno. Eno heeft in 2016 aan de hand van het opgestarte e-learningprogramma verdere stappen gezet richting de gewenste bedrijfscultuur waarbinnen veel aandacht uitgegaan is naar gedrag en houding van medewerkers. Daarnaast ondertekenen nieuwe medewerkers bij indiensttreding de Eno gedragscode en worden nieuwe en bestaande medewerkers (periodiek) gescreend op betrouwbaarheid. Ook is in 2016 de zgn 'Eed of belofte financiële sector' afgenomen bij de betreffende medewerkers met (in)direct klantcontact.

Juridisch risico

Juridische risico's bij Eno kunnen voornamelijk optreden wanneer Eno niet voldoet aan wet- en regeling en/of wan-

neer contractuele bepalingen niet correct gedocumenteerd zijn. Nieuwe wet- en regelgeving wordt bij Eno geïnventariseerd en geanalyseerd door het impactteam wet- en regelgeving en door Juridische Zaken. Vervolgens ziet Compliance & Risk toe op de naleving van deze wet- en regelgeving. Belangrijke wet- en regelgeving in deze is bijvoorbeeld: de Zorgverzekeringswet, de Wet Langdurige Zorg, de Wet marktwerking gezondheidszorg, de Wet op het Financieel Toezicht en de Wet bescherming persoonsgegevens.

Solvency II

Eno heeft de implementatie van Solvency II afgerond. In 2017 zal nog de nodige aandacht worden besteed aan optimalisatie van de rapportagelijnen.

Eno maakt bij de beheersing van haar risico's een zorgvuldige afweging tussen het wel of niet invoeren van beheersmaatregelen. Deze keuze wordt primair gebaseerd op basis van de risicobereidheid van Eno. De mogelijke impact van de belangrijkste risico's is tevens gekoppeld aan de financiële buffers die Eno aanhoudt in het kader van Solvency II. Eno hanteert hiertoe een solvabiliteitsratio (SCR) van minimaal 130%. De hoogte van de solvabiliteitsratio is bepaald op basis van de risico's die Eno loopt in haar bedrijfsvoering en wordt door de Raad van Bestuur passend geacht bij het huidige en gewenste risicoprofiel van Eno.

In 2016 heeft Eno een 'Own Risk and Solvency Assessment' (ORSA) uitgevoerd. Op basis van het voordoen van de meest kritische strategische risico's zijn diverse (stress) scenario's opgesteld. Vervolgens is de financiële impact van deze scenario's getoetst. O.a. de volgende strategische risico's dienden als een belangrijke basis voor het bepalen van de ERB scenario's:

- Toenemende beheerskosten
- Explosieve groei van zorgkosten
- Hoge groei of afname aantal verzekerden
- Aanpassingen in wet- en regelgeving
- Waardedalingen beleggingen
- Kwetsbaarheid ICT systemen
- Aanpassingen vereveningsstelsel

De ORSA heeft geleid tot nieuwe inzichten in de bestaande verzekerden populatie en de daarmee samenhangende risico's. Daarnaast waren de uitkomsten van de ORSA een bevestiging van de in 2016 herijkte strategie. Naast het jaarlijks uitvoeren van deze ORSA heeft Eno zgn. 'ORSA triggerlimieten' opgesteld. Deze worden ieder kwartaal gemonitord. Als een triggerlimiet overschreden wordt, wordt overwogen een nieuwe ORSA uit te voeren. Op deze manier wordt het risicoprofiel van Eno gemonitord en krijgt de ORSA een continu karakter.

Risicocultuur en bewustzijn

Eno is ervan overtuigd dat een effectief risicomanagementsysteem het beste tot zijn recht komt als de medewerkers voldoende risicobewust zijn. In 2016 heeft Eno gerichte stappen gezet om het risicobewustzijn van de medewerkers de verhogen. Zo is het gebruik van een E-learning tool gecontinueerd, om zodoende bij te dragen aan de bewustwording van de medewerkers. Tevens is er vervolg gegeven aan het organiseren van risicobewustzijn sessies ten behoeve van nieuwe medewerkers.

Informatie en communicatie

De communicatie van financiële en managementinformatie vindt plaats volgens vaste richtlijnen. Eno zet hiervoor mondelinge en schriftelijke communicatiemiddelen in. Maandelijks vinden business reviews plaats van de Raad van Bestuur met de managers. Dit houdt een maandelijks bilateraal overleg in en een rapportage per kwartaal.

Recapitulatie van onzekerheden

Met betrekking tot de jaarrekening 2016 kunnen de onzekerheden als volgt worden samengevat, waarbij de voor de jaarrekening 2016 van Eno verwachte mate van onzekerheid is toegelicht:

1. De bepaling van de netto schadelast, inclusief het effect van opbrengstverrekening, ziekenhuizen over 2014, 2015 en 2016 (grote onzekerheid);
2. De verhouding vast/variabel van de schadelast ziekenhuizen over 2015 en 2016 (kleine onzekerheid);
3. De impact van de zelfonderzoeken op de schadelast ziekenhuizen over 2014, 2015 en 2016 (kleine onzekerheid).
4. De bepaling van de netto schadelast, inclusief het effect van opbrengstverrekening, GGZ over 2014, 2015 en 2016 (grote onzekerheid).
5. De impact van de zelfonderzoeken op de schadelast GGZ over 2014, 2015 en 2016 (middelgrote onzekerheid).
6. De impact van de aanpassing van de NZa-tarieven GGZ, inclusief het cumulatieve effect inzake oude jaren (kleine onzekerheid).
7. De rechtmatigheid van de schadelast wijkverpleging (kleine onzekerheid).
8. De bepaling van het budget 2014, 2015, en 2016 op basis van ex-ante parameters (grote onzekerheid).

9. De bepaling van de budgetcorrectie 2014, 2015 en 2016 uit hoofde van flankerend beleid en bandbreedteregeling (middelgrote onzekerheid).
10. De bepaling van de budgetcorrectie 2014 uit hoofde van Hoge Kosten Compensatie GGZ (kleine onzekerheid).
11. De bepaling van het resultaatseffect 2015 en 2016 van de wettelijk eigen risico regeling (middelgrote onzekerheid).
12. De rechtmatigheid van de PGB schadelasten 2015 en 2016 binnen de Wet langdurige zorg (Wlz) (kleine onzekerheid).

De hierboven vermelde onzekerheden binnen de zorgverzekeringsbranche kunnen positieve dan wel negatieve effecten hebben op het resultaat en eigen vermogen van Eno. Bij het bepalen van het resultaat en het vaststellen van het vermogen is Eno uitgegaan van prudente veronderstellingen en wordt er een risicomarge aangehouden om negatieve effecten op te kunnen vangen. Voor een nadere toelichting op de onzekerheden wordt verwezen naar de toelichting op de jaarrekening.

1.5 Verantwoording Governance Principles

Omdat de meeste principes vanuit de sinds 2011 gehanteerde Governance Principles Verzekeraars zijn opgenomen in wetgeving, heeft het Verbond van Verzekeraars ervoor gekozen deze Governance Principles te laten vervallen. Vanwege het 'Besluit intrekking Besluit vaststelling nadere voorschriften inhoud jaarverslag verzekeraars' is er geen verklaring meer opgenomen over de Governance Code.

Twee principes vanuit de Governance Principles welke geen duidelijke plaats hebben gekregen in wetgeving zijn opgenomen in de gewijzigde Gedragscode Verzekeraars. Coöperatie Eno onderschrijft de regulering zoals opgenomen in de Gedragscode Verzekeraars van het verbond van Verzekeraars zoals die geldt voor Eno Zorgverzekeraar N.V. en Eno Aanvullende Verzekeringen N.V. Hierin zijn gedragsregels opgenomen over de volgende onderwerpen:

1. Permanente Educatie van bestuurders en commissarissen.
2. Zorgvuldige klantbehandeling.

Onderstaand wordt per onderdeel toegelicht in hoeverre de groep Eno voldoet aan de code en welke punten zij een eigen invulling geeft aan de code. Voor de volledige naleving van de code verwijzen wij naar onze website.

1. Permanente Educatie

Eno voldoet aan dit onderdeel van de code. Er is een programma van permanente educatie voor de leden van de Raad van Commissarissen, Raad van Bestuur en Management Team opgesteld. Hierbij is aandacht besteed aan de deskundigheid m.b.t. de complexiteit van de zorgverzekeringsmarkt. Nieuwe ontwikkelingen en toekomstvisies zijn hierbij gedeeld. Daarnaast hebben verschillende leden uit de Raad van Commissarissen, Raad van Bestuur en het Management Team individuele programma's gevolgd.

2. Zorgvuldige klantbehandeling

Een zorgvuldige klantbehandeling staat centraal binnen de bedrijfsvoering van Eno. Bij de ontwikkeling van nieuwe proposities wordt vanuit de Product Approval Process bewaakt of de klantbelangen centraal staan. Medewerkers met (in) direct klantcontact leggen de Eed/Belofte Financiële Sector af, waarbij het klantbelang centraal wordt gesteld. Daarnaast worden productuitingen en polisvoorwaarden eenduidig en duidelijk geschreven en getoetst. Binnen de verschillende bedrijfsprocessen zijn waarborgen ingeregeld om klantgegevens optimaal te beschermen tegen misbruik. Als laatste kent Eno een gedegen en consequente klachtenprocedure met een onafhankelijke commissie.

1.6 De verwachte gang van zaken

Perspectief op 2017

In 2017 werkt Eno verder aan de ontwikkeling van de strategische doelen:

- Onze kwaliteit van serviceverlening;
- Toegevoegde waarde voor klanten;
- Het verbeteren van processen;
- Grip op zorgkosten;
- Grip op beheerskosten;
- Marktconforme prijs.

Onderwerpen die dit jaar op de agenda staan zijn onder andere:

- Ontwikkelen regiovisie zorg, samen met regionale partijen;
- Ontwikkelen regiovisie zorgkantoor;
- Vergroten klantbetrokkenheid;
- Verdere positionering ZorgDirect;
- Verdere implementatie en monitoring functionele eenheden;
- Verhogen bewustzijn informatiebeveiliging;
- Verfijnen inzet en resultaten van Business Forensics, bij trenddetectie materiële controle.

Alle onderdelen van Eno dragen bij aan de continuïteit van het bedrijf. Het vraagt een ondernemende en professionele werkhouding. Een scherp bewustzijn van de toenemende risico's en uitdagingen en grote aandacht voor de kwaliteit van de uitvoering blijven daarbij onontbeerlijk voor het toekomstig succes.

De continuïteit van het bedrijf is alleen mogelijk met een duurzaam rendement. De financiële basis was en is nog altijd goed bij Eno, mede door een adequaat product- en prijsaanbod en continue verbetering van dienstverlening voor klanten. Daarmee blijft Eno voor haar verzekerden een betrouwbare en onderscheidende organisatie.

Deventer, 24 mei 2017

De Raad van Bestuur
F. Blankers
Drs. E.L. Hooiveld RA

2

Verlag van de ledenraad

De Ledenraad bestaat uit 21 personen. De leden worden via communicatiekanalen van Eno geworven. Een selectiecommissie, bestaande uit de voorzitter van de Raad van Commissarissen, één of meer leden van de Ledenraad en een ondersteunend medewerker uit de organisatie, kiest de kandidaten uit die worden voorgedragen voor verkiezing. Indien na publicatie in een landelijk dagblad tegenkandidaten worden gesteld vindt een verkiezing plaats. Zijn er geen tegenkandidaten dan worden de kandidaten direct benoemd als lid van de Ledenraad.

In 2016 hebben twee leden hun lidmaatschap beëindigd voor het verstrijken van de zittingstermijn, hebben twee leden het einde van de zittingstermijn bereikt, zonder de mogelijkheid zich herkiesbaar te stellen en hebben vier leden het einde van de zittingstermijn bereikt, met de mogelijkheid zich herkiesbaar te stellen. In de decembervergadering zijn vier leden herbenoemd, zijn twee nieuwe leden benoemd. Er zijn nu twee vacatures in de Ledenraad.

Vanuit hun formele bevoegdheid heeft de Ledenraad in 2016 het jaarverslag vastgesteld, de Eno strategie 2016 – 2020 vastgesteld, het kapitaalbeleid goedgekeurd, de heer de Boer als commissaris herbenoemd en mevrouw Teunis als nieuwe commissaris benoemd. De ingangsdatum voor beide benoemingen is 1 januari 2017. In voorbereiding op deze formele besluiten van de Ledenraad zijn er werkgroepen of andere informele bijeenkomsten geweest waarin de besluiten zijn voorbereid, meer specifiek op de onderwerpen jaarverslag, kapitaalbeleid en voorbereiding wijziging statuten.

Vanuit hun informele rol heeft de Ledenraad zich verder verdiept en is in gesprek geweest met Bestuur en medewerkers in de organisatie over het zorginkoopbeleid en de resultaten van de zorginkoop, de ontwikkeling van de proposities, de campagne en de campagneresultaten en de klanttevredenheid.

Om hun taak goed te kunnen vervullen is de Ledenraad actief in het verwerven en op peil houden van hun kennis. Hierbij valt te denken aan interne masterclasses over de financiering van het zorgstelsel en de solvabiliteit. Maar ook

de deelname aan bijeenkomsten van afvaardigingen van Ledenraden van andere zorgverzekeraars. Verder heeft de ledenraad actief geparticipeerd in de consultatierondes omtrent de voorbereiding voor de nieuwe wetgeving op het gebied van verzekerdenvloed.

De Ledenraad streeft naar een verdere professionalisering. In dat kader is het traject “De ideale Ledenraad” gestart. In 2016 zijn hiervoor plannen ontwikkeld, waaraan in 2017 verdere uitvoering gegeven gaat worden.

De Ledenraad ziet de maatschappelijke hectiek van de ontwikkelingen in de zorg en zorgverzekeringen terug in de onderwerpen die in de Ledenraad van Eno worden besproken. Zij ziet daardoor dat de uitdagingen waaraan Eno het hoofd moet bieden omvangrijk en complex zijn. De Ledenraad wordt in een open en partnerschappelijke sfeer geïnformeerd en waar mogelijk betrokken in de afwegingen die Eno maakt. De Ledenraad wil hiervoor op deze plek haar waardering uitspreken aan Bestuur, Raad van Commissarissen en alle medewerkers van Eno. De Ledenraad kan hierdoor, vanuit haar rol, de belangen van de verzekerde leden in deze hectische tijden zo goed mogelijk dienen.

Ledenraad Coöperatie Eno

3

Verlag van de Raad van Commissarissen

Rol en samenstelling van de Raad van Commissarissen

De Raad van Commissarissen houdt toezicht op het beleid van de raad van bestuur en op de algemene gang van zaken in de coöperatie en de met haar verbonden bedrijven. Verder vervult de Raad van Commissarissen de werkgeversrol en staat het bestuur met raad ter zijde.

Om de taken goed te kunnen vervullen is de Raad van Commissarissen met zes personen breed samengesteld. Bij aanvang 2016 bestond de Raad van Commissarissen uit zes personen en waren er geen vacatures. Met ingang van 1 juli 2016 is de heer Schepers uit de Raad van Commissarissen getreden en heeft hij de functie van voorzitter overgedragen aan de heer Dijkstra. Hierdoor ontstond een vacature in de Raad van Commissarissen. De werving voor deze vacature is in de eerste helft 2016 gestart en in de tweede helft 2016 succesvol afgerond. Mevrouw Teunis is in de decembervergadering van de Ledenraad per 1 januari 2017 tot commissaris bij Eno benoemd. Overeenkomstig de reguliere statutaire benoemingstermijn is de zittingsperiode van de heer de Boer per 31 december 2016 geëindigd. Hij is door de Ledenraad voor een nieuwe, volledige zittingstermijn van drie jaar herbenoemd.

De heer Schepers is tien jaar voorzitter van de Raad van Commissarissen van Eno geweest. Bij zijn aantreden was de Zorgverzekeringswet net een half jaar ingevoerd. De omslag van ziekenfonds Salland naar zorgverzekeraar Eno is in de periode van zijn voorzitterschap tot stand gekomen. De Raad van Commissarissen is hem veel dank verschuldigd voor zijn belangrijke bijdrage als voorzitter van de Raad van Commissarissen bij de ontwikkeling van Eno.

De commissarissen van Eno hebben gezamenlijk breed perspectief op, en kennis van verzekeringen, zorg, financiën, risicobeheer, ict, sociaal-politieke en juridische zaken alsmede het besturen van organisaties.

Maatschappelijke ontwikkelingen worden op de voet gevolgd. De opinievorming komt tot stand op basis van onafhankelijkheid en een kritische houding. Om aan onze toezichthoudende taak verdieping te geven zijn binnen de Raad van Commissarissen twee commissies samengesteld:

- de audit & risk commissie; deze richt zich op de activiteiten, verslaglegging en beheersing van de financiële en operationele risico's, die uit de bedrijfsvoering voortvloeien. De externe accountant, de compliance officer en de manager Interne Audit Dienst zijn directe gesprekspartners in de vergaderingen van het Audit & Risk Committee.
- de remuneratiecommissie; deze houdt zich bezig met de functionerings- en beoordelingsgesprekken en het beloningsbeleid van het Bestuur.

Beide commissies adviseren de plenaire Raad van Commissarissen.

De Raad van Commissarissen werkt volgens de governance principes en regelingen, zoals die door de brancheorganisatie voor zorgverzekeraars zijn vastgelegd en onderschrijft de principes en de wenselijkheid van transparantie in bestuur, het toezicht en het afleggen van verantwoordelijkheid daarover aan belanghebbenden.

De totale honorering voor de Raad van Commissarissen over 2016 is € 117.000,-- geweest, exclusief € 3.714,-- onkostenvergoedingen en exclusief € 25.292,-- BTW. De genoemde bedragen zijn op hele euro's afgerond. Het aanwezigheidspercentage van de commissarissen bij de plenaire vergaderingen bedroeg in 2016 95%.

Daarnaast woont een afvaardiging van de Raad van Commissaris één of meer bijeenkomsten van de overlegvergaderingen van de ondernemingsraad met de bestuurder bij. Ook is de Raad van Commissarissen aanwezig bij alle (vier) formele vergaderingen van de Ledenraad en zit de voorzitter van de Raad van Commissarissen de vergadering van de Ledenraad voor.

Onderwerpen 2016

In het verlengde van externe en interne ontwikkelingen zijn in en over 2016 zijn de nodige onderwerpen de revue gepasseerd waaronder de volgende thema's:

Met betrekking tot het onderdeel bestuur en organisatie is veel aandacht geweest voor het project E Norm. Dit project betreft de vernieuwing van het ICT landschap. Belangrijk aandachtspunt hierbij was de voortgang van het programma en de constatering dat VCD niet in staat bleek het kernsysteem Cloudias tijdig en van voldoende kwaliteit op te leveren. Dit heeft uiteindelijk geleid tot de ontbinding van de overeenkomst tussen Eno en VCD, waarbij Eno financieel gecompenseerd is door VCD. Dit hele proces is door de Raad van Commissarissen nauwlettend gevolgd.

Een ander thema werd gevormd door de beoordeling van de getroffen maatregelen als gevolg van de tegenvallende schadelast op het gebied van geboortezorg. De beheersmaatregelen, zoals opgenomen in het kapitaalbeleid, zijn toegepast en blijken succesvol te zijn geweest. De solvabiliteit heeft zich hersteld. De opgestelde lessons learned met betrekking tot dit onderwerp zijn uitvoerig besproken.

Verder heeft de Raad van Commissarissen met het Bestuur gesproken over een aantal uitgangspunten die tot een actualisatie en modernisering van de statuten en reglementen moet leiden. De afronding van dit traject zal in 2017 plaatsvinden. Ook heeft de Raad van Commissarissen in nauwe samenspraak met de Ledenraad twee kandidaten geworven voor de Ledenraad. Deze kandidaten zijn conform de procedures per 1 januari 2017 in de Ledenraad gekozen. Daarmee is nog geen volledige invulling gegeven aan alle in 2016 ontstane vacatures en nieuwe vacatures per 1-1-2017 volgens het rooster van affreden. De verwachting is dat deze in 2017 kunnen worden geworven en benoemd.

Het thema beleid betreft onderwerpen zoals het strategisch plan, het jaarplan, het commercieel beleid, het zorginkoopbeleid, ICT, bedrijfsprocessen en risicobeleid. Het strategisch beleid heeft veel aandacht gekregen met de vaststelling van de geactualiseerde Eno strategie 2016 – 2020. Ook is aandacht besteed aan onderwerpen als bedrijfscultuur en klanttevredenheid. Met name is de aandacht gericht op de realisatie van de doelstellingen, zowel inhoudelijk als financieel. Het thema financieel beleid verdient een aparte vermelding met onderwerpen als het jaarverslag (inclusief jaarrekening), de financiële resultaten, de beleggingen en het vermogensbeheer.

Kapitaalbeleid is voor een verzekeraar van essentieel belang en wordt minimaal jaarlijks vastgesteld. Het kapitaalbeleid voor 2016 is in maart 2016 door de Raad van Commissarissen goedgekeurd en is in de ledenraadvergadering van juni 2016 goedgekeurd.

Een belangrijk onderdeel van toezicht houden zijn de contacten en samenwerking met De Nederlandsche Bank, NZa en de externe accountant. In dat kader worden de uitkomsten van de thema onderzoeken van De Nederlandsche Bank gevolgd. Een ander belangrijk thema is Solvency II, het risico-gebaseerde toezichtsraamwerk voor verzekeraars. De Raad van Commissarissen volgt de ontwikkelingen ter zake van dit onderwerp nauwgezet. De ORSA en de risk appetite zijn instrumenten die het toezicht op dit onderwerp ondersteunen.

De Raad van Commissarissen heeft zich ook in het eigen functioneren en de eigen ontwikkeling en permanente educatie verdiept. In 2016 is een educatie programma gevolgd. Daarnaast is, ook met het oog op de werving van een nieuw lid, in 2016 het functieprofiel voor de Raad van Commissarissen geactualiseerd en is de geschiktheidsmatrix voor de gehele Raad van Commissarissen aangepast en vastgesteld.

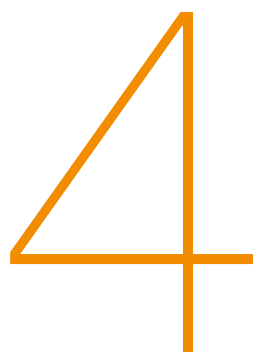
Zoals aangegeven heeft de Raad van Commissarissen twee voorbereidingscommissies, namelijk de audit & risk commissie en de remuneratiecommissie. Deze laatste commissie heeft de reguliere functioneringsgesprekken met de directie gevoerd. De audit & risk commissie heeft vooral verdieping aangebracht in de onderwerpen, die financieel, compliance en risk georiënteerd zijn. Over deze onderwerpen heeft verslaglegging aan de voltallige Raad van Commissarissen plaatsgevonden. Onderwerpen die door de audit & risk commissie in 2016 zijn behandeld zijn onder meer: jaarrekening 2015, accountantsverslag 2015, managementletter PricewaterhouseCoopers, de kwartaalrapportages met financiële en andere ken- en stuurgetallen, de begroting 2017, beleggingen en vermogensbeheer, Solvency II, inclusief de ORSA, de rapportage van de actuaris, het auditplan, de kwartaalrapportages compliance, risk & fraude, interne audit dienst, interne audits, de rapportages van de NZa (Wiz en ZVW), het beleid op fraude en medisch materiële controle en de contacten en toezichtthema's van en samenwerking met De Nederlandsche Bank.

Tot slot

De Raad van Commissarissen merkt op, dat de voortdurende dynamiek in de zorgsector - ook in 2016 – een grote verantwoordelijkheid legt bij de organisatie. Dat heeft van alle medewerkers veel inzet, flexibiliteit en aanpassingsvermogen vereist. Dat de medewerkers met veel passie en loyaliteit hun bijdrage aan de ontwikkeling van Eno en daarmee aan het belang van de leden-verzekerden hebben geleverd verdient daarom een groot compliment.

Deventer, 24 mei 2017

J. Dijkstra, Voorzitter Raad van Commissarissen

Jaarrekening

4.1 Geconsolideerde balans per 31 december 2016 (voor resultaatbestemming)

Activa (x € 1.000)		31 dec. 2016	31 dec. 2015
Immateriële vaste activa			
Onderzoek en ontwikkeling	(1)	2.490	3.852
Beleggingen			
Terreinen en gebouwen	(2)	1.500	2.000
Beleggingen in groepsmaatschappijen en deelnemingen	(3)	941	941
Overige financiële beleggingen	(4)	43.439	88.219
		45.880	91.160
Vorderingen			
Vorderingen uit directe verzekering	(5)	17.237	11.299
Zorginstituut Nederland	(6)	64.978	85.478
Overige vorderingen	(7)	28.561	26.164
		110.776	122.941
Overige activa			
Materiële vaste activa	(8)	2.003	2.450
Liquide middelen	(9)	32.498	3.221
		34.501	5.671
Overlopende activa			
Overige overlopende activa	(10)	1.978	10.046
		195.625	233.670

Passiva (x € 1.000)		31 dec. 2016	31 dec. 2015
Groepsvermogen			
Geconsolideerd vermogen	(11)	61.532	67.409
Onverdeeld resultaat		17.033	-5.877
		78.565	61.532
Technische voorzieningen	(12)		
Niet verdiende premies en lopende risico's		-	3.600
Te betalen schaden		106.759	161.652
		106.759	165.252
Voorzieningen			
Overige	(13)	1.222	791
Schulden			
Overige schulden	(14)	7.880	3.087
		7.880	3.087
Overlopende passiva			
Overige overlopende passiva	(15)	1.199	3.008
		195.625	233.670

4.2 Geconsolideerde winst- en verliesrekening over 2016

(x € 1.000)

Technische rekening

2016

2015

		2016	2015
Verdiende premies eigen rekening en bijdragen			
Brutopremies	(16)	155.233	168.712
Wijziging technische voorziening niet verdiende premie en lopende risico's		3.600	9.122
Bijdrage Zorginstituut Nederland	(17)	146.977	194.912
		305.810	372.746
Toegerekende opbrengst uit beleggingen		-100	799
Overige technische baten eigen rekening	(18)	39	41
Schaden eigen rekening			
Betaalde schaden	(19)	315.666	334.871
Brutoschaden overig		222	-382
Wijziging balansrekeningen inzake schaden (vorderingen en voorzieningen)	(20)	-54.050	14.241
Schadebehandelingskosten		3.600	3.480
		265.438	352.210
Bedrijfskosten	(21)		
Acquisitiekosten		924	828
Beheers- en personeelskosten		22.406	27.163
		23.330	27.991
Overige technische lasten eigen rekening	(22)	-	-
Resultaat technische rekening		16.981	-6.615
Te transporteren		16.981	-6.615

(x € 1.000)

Niet technische rekening

2016

2015

Opbrengsten uit beleggingen	(23)		
Opbrengsten uit deelnemingen		128	-
Opbrengsten uit andere beleggingen		-435	65
Gerealiseerde winst op beleggingen		463	4.018
		156	4.083
Niet gerealiseerde winst op beleggingen		171	-2.859
Beleggingslasten		-369	-186
Aan technische rekening toegerekende opbrengst uit beleggingen		100	-799
Andere baten	(24)	92	533
Andere lasten	(25)	-98	-34
Resultaat niet technische rekening		52	738
Resultaat uit gewone bedrijfsuitoefening		17.033	-5.877

Overzicht totaal resultaat

Er hebben geen andere mutaties op het eigen vermogen plaatsgevonden dan de toerekening van het onverdeelde resultaat aan de overige reserves. Derhalve is er geen afzonderlijk overzicht totaalresultaat opgesteld.

4.3 Geconsolideerd kasstroomoverzicht 2016

(x € 1.000)		2016	2015
Deze mutatie zijn als volgt te verklaren:			
Kasstroom uit operationele activiteiten			
Resultaat		17.033	-5.877
Aanpassingen voor:			
Mutatie technische voorziening	(12)	-58.493	10.547
Mutatie voorziening	(13)	431	-469
Afschrijvingen	(21)	2.014	868
Mutatie kortlopende schulden en overlopende passiva	(14,15)	2.985	-1.943
Mutatie vorderingen en overlopende activa	(5,6,7,10)	20.234	-60.940
		-32.829	-51.937
		-15.796	-57.814
Kasstroom uit investerings- en beleggingsactiviteiten			
Investerings en aankopen			
Aankopen beleggingen in vastrentende waarden	(4)	-16.362	-49.580
Aankopen beleggingen in aandelen en andere financiële beleggingen	(4)	-	-2.290
Verkopen beleggingen in terreinen en gebouwen	(4)	500	-
Verkopen beleggingen in aandelen en andere financiële beleggingen	(4)	61.141	91.011
Beleggingen in groepsmaatschappijen en deelnemingen		-	
Investerings in immateriële vast activa	(1)	64	-3.403
Desinvesteringen in immateriële vast activa	(1)	-	3.478
Investerings in materiële vaste activa	(8)	-303	-948
Desinvesteringen in materiële vaste activa	(8)	33	24
		45.073	38.292
Kasstroom uit financieringsactiviteiten			
Mutatie financieringsactiviteit		-	-
Mutatie liquide middelen		29.277	-19.522
Verloop liquide middelen			
Stand per 1 januari		3.221	22.743
Stand per 31 december		32.498	3.221
Mutatie liquide middelen		29.277	-19.522

4.4 Toelichting op de jaarrekening

4.4.1 Algemeen

Activiteiten

Coöperatie Eno U.A. gevestigd te Munsterstraat 7 in Deventer en werkend onder kamer van koophandelnummer 38015954 is een zorgverzekeraar die valt onder de bepalingen van de Zorgverzekeringswet. Een aanzienlijk deel van deze activiteiten wordt uitgevoerd in de regio Salland. Eno Zorgverzekeraar N.V. werkte in 2016 met 3 labels. Dat zijn de labels Salland, HollandZorg, en Zorgdirect. Het label Salland is het merk dat zich primair richt op verzekerden in de regio Salland. Het label HollandZorg richt zich primair op buitenlandse flexwerkers die voor korte tijd in Nederland verblijven. Het label Zorgdirect is het merk dat zich primair richt op alle verzekerden in Nederland.

Groepsverhoudingen

Coöperatie Eno te Deventer staat aan het hoofd van een groep rechtspersonen. Een overzicht van de gegevens vereist op grond van de artikelen 2:379 en 2:414 BW is onderstaand opgenomen:

Geconsolideerde maatschappijen:

Naam	Statutaire zetel	Aandeel in het geplaatste kapitaal
Eno Holding B.V.	Deventer	100%
Eno Zorgverzekeraar N.V.	Deventer	100%
Eno Aanvullende verzekeringen N.V.	Deventer	100%
Eno Bewaar B.V.	Deventer	100%
Salland Zorgkantoor B.V.	Deventer	100%
Eno Zorg B.V.	Deventer	100%
Pegasus Kennis B.V.	Deventer	100%
Stichting RegiZorg Nederland	Deventer	De Coöperatie is bestuurder van de Stichting
Niet meegeconsolideerde belangen:		
Multizorg VRZ B.V.	Houten	19,99%
Vecozo B.V.	Tilburg	12,50%

Continuïteit

Deze jaarrekening is opgesteld uitgaande van de continuïteitsveronderstelling. De organisatie genereert jaarlijks ruime positieve kasstromen die voldoende zijn voor handhaving van de benodigde solvabiliteit. De verwachting is dat de komende jaren blijvend sprake is van een kasstroom, zodanig dat de solvabiliteit op peil blijft.

Grondslagen voor de consolidatie

In de geconsolideerde jaarrekening van Coöperatie Eno zijn de financiële gegevens verwerkt van de tot de groep behorende maatschappijen en andere rechtspersonen waarop een overheersende zeggenschap kan worden uitgeoefend of waarover de centrale leiding wordt gevoerd. De geconsolideerde jaarrekening is opgesteld met toepassing van de grondslagen voor de waardering en de resultaatbepaling van Coöperatie Eno.

De financiële gegevens van de groepsmaatschappijen en de andere in de consolidatie meegenomen rechtspersonen en vennootschappen zijn volledig in de geconsolideerde jaarrekening opgenomen onder eliminatie van de onderlinge verhoudingen en transacties.

Voor Eno Holding B.V. wordt geen jaarrekening opgesteld. Hierbij wordt gebruik gemaakt van de vrijstelling zoals opgenomen in artikel 408 boek 2 BW.

De vergelijkende cijfers zijn waar nodig voor vergelijkingsdoeleinden aangepast.

Risicomanagement

Algemeen

Het gericht toepassen van risicomanagement ziet de Raad van Bestuur als een kritische succesfactor voor het bedrijven van een beheerste bedrijfsvoering. Hiermee biedt Eno zekerheid gericht op continuïteit, zowel op korte als op lange termijn, aan haar verzekerden en haar medewerkers.

Ter bevordering van de beheerste bedrijfsvoering hanteert Eno het 'three lines of defence' model waarbij de eerste lijn (de business) verantwoordelijk is voor het beheersen van risico's. De tweede lijn, Compliance & Risk, adviseert de eerste lijn bij het beheersen van risico's en heeft daarnaast een monitorende rol. De derde lijn betreft de Interne Audit Dienst welke de opzet, bestaan en werking van het risicomanagementsysteem toetst.

Het risicobeheer- en controlesysteem is beschreven in het Eno risicomanagementbeleid, welke is goedgekeurd door de Raad van Bestuur en de Raad van Commissarissen. De Raad van Bestuur aanvaardt de volledige verantwoordelijkheid voor de opzet en werking van de Eno risicobeheer- en controlesystemen.

Risicobereidheid

Jaarlijks wordt de strategische risicobereidheid van Eno door de Raad van Bestuur en de Raad van Commissarissen vastgesteld. Het vaststellen van deze risicobereidheid vindt plaats aan de hand van een aantal categorieën waarbij rekening gehouden wordt met zowel 'harde' (bijvoorbeeld kapitaalmanagement) als 'zachte' aspecten (bijvoorbeeld gedrag en cultuur). In het algemeen wordt de risicobereidheid van Eno als relatief laag beschouwd. Deze houding acht Eno passend bij het karakter en de aard van de organisatie. De naleving van de risicobereidheid wordt periodiek gemonitord middels kritische risico indicatoren.

Risicomanagement proces

Eno hanteert een gestandaardiseerd risicomanagementproces. Dit proces is opgedeeld in een aantal stappen.

1. Strategie en risicobereidheid

Het risicomanagement proces bij Eno start bij de stap waarbij jaarlijks of frequenter indien de omstandigheden verlangen, vanuit de bedrijfsstrategie en de geformuleerde doelstellingen, het risicobeleid inclusief de risicobereidheid wordt vastgesteld.

2. Risicoïdentificatie en -analyse

Op basis van de gekozen strategie en bijbehorende doelstellingen worden periodiek risico assessments georganiseerd met verschillende interne betrokkenen waaronder de Raad van Bestuur, managers, afdelingshoofden en andere medewerkers om risico's te identificeren en te analyseren. Het inventariseren van risico's vindt jaarlijks plaats, tenzij eerder gewenst is. Het analyseren van risico's vindt continu plaats. De analyse wordt uitgevoerd in termen van kans en impact, in deze fase wordt de 'bruto' kans en impact van de risico's bepaald.

3. Risicobeheersing

Nadat de risico's geanalyseerd zijn op bruto kans en impact, wordt een risicostrategie gekozen. In de meeste gevallen worden risico's beheerst, tenzij dit niet nodig geacht wordt en het bruto risico passend is binnen de risicobereidheid van Eno. Het beheersen van risico's vindt plaats middels het inzetten van beheersmaatregelen. Na het treffen van beheersmaatregelen resteren de 'netto' risico's. Per netto risico wordt bepaald of deze binnen de risicobereidheid van Eno valt. Als dit niet het geval is worden additionele stappen gezet waardoor de kans op voordoen van een risico of de impact van een risico verder gemitigeerd wordt.

4. Monitoring & rapportage

De effectiviteit van beheersmaatregelen wordt periodiek (veelal per kwartaal) beoordeeld door de eigenaren van de beheersmaatregelen middels een monitoringtool. De leidinggevenden van de eigenaren van de beheersmaatregelen

monitoren vervolgens deze beoordeling. Daarnaast toetst Compliance & Risk of het totale risicomanagementproces in voldoende mate doorlopen wordt, inclusief de toetsing van de beoordeling en monitoring van de beheersmaatregelen. Ieder kwartaal wordt ten behoeve van de Raad van Bestuur en het Audit & Risk Committee een integrale risicomanagement rapportage opgesteld waarin verslag gedaan wordt van de beheersing van de risico's. In 2016 is een nieuw monitoringssysteem in gebruik genomen. Binnen dit systeem zijn alle geïdentificeerde risico's opgenomen en worden de risico eigenaren periodiek gevraagd de werking van de beheersmaatregelen aan te tonen.

Risico's per niveau

Eno past het gestandaardiseerde risicomanagementproces toe op een drietal niveaus.

Strategische risico's

De strategische risico's worden geïnventariseerd op basis van de organisatie brede strategie van Eno. De huidige governance structuur (de Raad van Commissarissen, de Raad van Bestuur en het managementteam) waarborgt dat de strategische risico's worden bewaakt. Waar nodig worden beheersmaatregelen benoemd, welke periodiek worden bewaakt. Naast de kwartaalrapportages rapporteert Compliance & Risk twee keer per jaar aan de Raad van Commissarissen omtrent de voortgang van de risicomanagement vraagstukken.

Tactische risico's

De Raad van Bestuur en het managementteam zijn verantwoordelijk voor de inventarisatie van tactische risico's. Per afdeling worden jaarlijks risico-inventarisaties gemaakt, waarna beheersmaatregelen worden geïmplementeerd en bewaakt. De bewaking van de beheersmaatregelen wordt per kwartaal gerapporteerd aan het Audit & Risk Committee en de Raad van Bestuur.

Operationele risico's

Eno brengt jaarlijks per proces in kaart welke risico's een rol kunnen spelen. De key risks worden voorzien van beheersmaatregelen en hierop vindt tevens dossiervorming plaats. De handmatige controles zullen zoveel mogelijk in de komende jaren worden vervangen door systeemcontroles, waardoor de controlecyclus efficiënter zal verlopen. In 2017 worden diverse analyses en repressieve, geautomatiseerde controles uitgevoerd in het kader van rechtmatigheid van het declaratieverkeer.

Naast de hiervoor genoemde niveaus worden risico's geïnventariseerd en geanalyseerd bij diverse interne projecten en aanverwante aandachtsgebieden zoals vermogensbeheer en business continuity management. Zo wordt het business continuity management beleidsplan jaarlijks herijkt en zijn maat-

regelen getroffen op basis van een business impact analyse en een business continuity management risicoanalyse.

Risicocategorieën

Hieronder worden de voor Eno belangrijkste risicocategorieën omschreven:

Matching en renterisico

Voor Eno betreft het matching-/renterisico voornamelijk het risico dat er ontoereikende afstemming is tussen rentegevoelige activa en passiva op het gebied van rentelooptijden en rentevoet. Dit risico wordt primair beheerst door de 'duration' in de portefeuille zo goed mogelijk te matchen met de 'duration' van de verplichtingen. Tevens wordt het liquiditeitsrisico, waarbij liquiditeitstekorten kunnen optreden als gevolg van het onvoldoende op elkaar afgestemd zijn van de timing en de omvang van inkomende en uitgaande kasstromen, beheerst door de inzet van de strategische beleggingsmix en actieve monitoring van kasstromen. Het vermogensbeheer is daarnaast uitbesteed aan een externe vermogensbeheerder.

Marktrisico

Het marktrisico betreft het risico als gevolg van het blootstaan aan wijzigingen in marktprijzen van verhandelbare financiële instrumenten. Eno heeft een strategisch beleggingsplan opgesteld waarin tevens de strategische beleggingsmix van Eno beschreven is. Deze strategische beleggingsmix mitigeert de financiële impact van dit risico tot een beperkt niveau.

Eno hanteert een helder beleggingsbeleid. In het beleggingsstatuut staan de kaders beschreven waarbinnen de Raad van Bestuur het mandaat heeft om te handelen. Eno voert een behoudend beleggingsbeleid. Eén van de beleggingscriteria betreft duurzaamheid. Risicovolle c.q. speculatieve beleggingen worden vermeden. Er werd in 2016 belegd in aandelen, obligaties en liquiditeiten. Eno houdt conform haar beleid geen derivaten aan. De Compliance & Risk Officer heeft formeel zitting in de beleggingscommissie welke Eno adviseert over het te voeren beleggingsbeleid.

Het beleggingsbeleid van Eno is relatief risicomijdend en Eno hanteert hierbij een duurzaamheidsscreening. Het grootste deel van het belegd vermogen is belegd in (staats-) obligaties, credits en een klein deel in aandelen.

Kredietrisico

Het krediet risico betreft het risico dat een tegenpartij contractuele of andere verplichtingen niet kan nakomen. Om het kredietrisico op de uitstaande liquide middelen en beleggingen zo veel mogelijk te beperken heeft Eno haar liquide middelen en beleggingen in 2016 zoveel mogelijk gespreid. Het debiteurenrisico van de basisverzekering is gemitigeerd door de wanbetalersregeling van de Zorgverzekeringswet.

Verzekeringstechnisch risico

Eno is primair een zorgverzekeraar en richt zich voornamelijk op eigen zorg gerelateerde producten als zorgverzekeringen. Het verzekeringsrisico voor Eno wordt beperkt doordat de inkomsten uit het landelijke budget op basis van risicoverevening, verevening, nacalculatie-effecten en effect bandbreedteregeling toegekend worden aan de zorgverzekeraars. Het resterende risico wordt beperkt door maatregelen op het gebied van schadelastbeheersing en aanpassingen met betrekking tot de premie.

Omgevingsrisico

Binnen de categorie omgevingsrisico is voor Eno voornamelijk het politieke risico relevant. Eno opereert in een branche waar politiek invloeden zichtbaar aanwezig zijn. Eno mitigeert dit risico door continu de politieke besluitvorming en de daarmee samenhangende wijzigingen in wet- en regelgeving nauwgezet te volgen en haar beleid en organisatie daarop tijdig aan te passen. Tevens wordt dit risico gemitigeerd door in ZN en VRZ verband de politieke besluitvorming proactief te volgen, en actief de discussie te zoeken met betrekking tot eventuele aanpassingen in het risicovereveningssysteem.

Operationeel risico

Het operationeel risico betreft het risico als gevolg van verliezen als gevolg van niet toereikende of falende interne processen door mensen, systemen en/of externe gebeurtenissen. Dergelijke risico's worden op verschillende manieren beheerst zoals de inzet van adequate systemen, kwalitatief hoofdwaardig personeel en het efficiënt inrichten van de bedrijfsprocessen.

IT- en uitbestedingsrisico

Het ICT beheer van Eno vindt in eigen beheer plaats. IT risico's worden beheerst door de inzet van diverse maatregelen en procedures op, onder andere, het gebied van testen, fysieke en logische toegangsbeveiliging, dataencryptie en conversie van bestanden. Tevens heeft Eno in 2016 een aanvang gemaakt met uitvoering van het informatiebeveiligingsplan, in lijn met het informatiebeveiligingsbeleid. Daarnaast vinden uitbestedingen plaats met betrekking tot, onder andere, de inkoop van zorg, de digitalisering en verwerking van inkomende poststromen, de verzending van uitgaande post en het vermogensbeheer.

Uitbestedingsrisico's worden beheerst door het gebruik van, onder andere, risicoanalyses, heldere contracten, het monitoren van de SLA afspraken en continue afstemming met de externe partners. Kritische uitbestedingen moeten voldoen aan de eisen zoals beschreven in het Eno uitbestedingsbeleid. De uitbestedingspartners worden door Eno periodiek hierop getoetst.

Integriteitsrisico

Het integriteitsrisico betreft het risico dat de integriteit van Eno negatief wordt beïnvloed door niet integere of, onethische gedragingen in relatie tot vigerende wet- en regelgeving en de door Eno zelf opgestelde (gedrags-) normen. Eno beheerst dit risico op verschillende manieren. Een belangrijke waarborg met betrekking tot dit risico betreft de integrale bedrijfscultuur van Eno. Eno heeft in 2016 aan de hand van het opgestarte e-learningprogramma verdere stappen gezet richting de gewenste bedrijfscultuur waarbinnen veel aandacht uitgegaan is naar gedrag en houding van medewerkers. Daarnaast ondertekenen nieuwe medewerkers bij indiensttreding de Eno gedragscode en worden nieuwe en bestaande medewerkers (periodiek) gescreend op betrouwbaarheid. Ook is in 2016 de zgn 'Eed of belofte financiële sector' afgenomen bij de betreffende medewerkers met (in) direct klantcontact.

Juridisch risico

Juridische risico's bij Eno kunnen voornamelijk optreden wanneer Eno niet voldoet aan wet- en regelgeving en/of wanneer contractuele bepalingen niet correct gedocumenteerd zijn. Nieuwe wet- en regelgeving wordt bij Eno geïnventariseerd en geanalyseerd door het impactteam wet- en regelgeving en door Juridische Zaken. Vervolgens ziet Compliance & Risk toe op de naleving van deze wet- en regelgeving. Belangrijke wet- en regelgeving in deze is bijvoorbeeld: de Zorgverzekeringswet, de Wet Langdurige Zorg, de Wet marktwerking gezondheidszorg, de Wet op het Financieel Toezicht en de Wet bescherming persoonsgegevens.

Risicocultuur en bewustzijn

Eno is ervan overtuigd dat een effectief risicomanagementsysteem het beste tot zijn recht komt als de medewerkers voldoende risicobewust zijn. In 2016 heeft Eno gerichte stappen gezet om het risicobewustzijn van de medewerkers te verhogen. Zo is het gebruik van een E-learning tool gecontinueerd, om zodoende bij te dragen aan de bewustwording van de medewerkers. Tevens is er vervolg gegeven aan het organiseren van risicobewustzijn sessies ten behoeve van nieuwe medewerkers.

Informatie en communicatie

De communicatie van financiële en managementinformatie vindt plaats volgens vaste richtlijnen. Eno zet hiervoor mondelinge en schriftelijke communicatiemiddelen in. Maandelijks vinden business reviews plaats van de Raad van Bestuur met de managers. Dit houdt een maandelijks bilateraal overleg in en een rapportage per kwartaal.

Onzekerheden in de zorgbranche

Algemeen

Het huidige private zorgverzekeringsstelsel bestaat uit twee delen.

Het eerste deel betreft de basisverzekering, een verplichte verzekering voor alle ingezetenen in Nederland en alle niet-ingezetenen die ter zake van in Nederland in dienstbetrekking verrichte arbeid aan loonbelasting onderworpen zijn. De invulling van de dekking van de basisverzekering wordt door de overheid bepaald. De zorgverzekeraar is verplicht alle onder de kring der verzekerden vallende personen, ongeacht leeftijd en gezondheidsrisico's, te accepteren. Tevens moet de nominale premie die de verzekeraar bij de verzekerde in rekening brengt voor alle verzekerden gelijk zijn.

Het tweede deel van het systeem betreft de (vrijwillige) aanvullende verzekering. De dekking van deze verzekering is niet gebonden aan overheidsbepalingen. Voorts heeft de verzekeraar de mogelijkheid van premiedifferentiatie voor deze verzekering.

Het huidige financieringsstelsel voor met name de Medisch Specialistische Zorg en GGZ-zorg leidt tot een aantal onzekerheden voor de zorgverzekeraars. Daarnaast bestaan onzekerheden bij het bepalen van het budget (de vereveningsbijdrage) van Eno Zorgverzekeraar N.V. Deze onzekerheden zijn in de volgende paragraaf samengevat weergegeven en worden in de daaropvolgende paragrafen meer in detail toegelicht.

Samenvatting

Met betrekking tot de jaarrekening 2016 kunnen de onzekerheden als volgt worden samengevat, waarbij de voor Eno verwachte mate van onzekerheid is toegelicht:

1. De bepaling van de netto schadelast, inclusief het effect van opbrengstverrekening, ziekenhuizen over 2014, 2015 en 2016 (grote onzekerheid).
2. De verhouding vast/variabel van de schadelast ziekenhuizen over 2015 en 2016 (kleine onzekerheid).
3. De impact van de zelfonderzoeken op de schadelast ziekenhuizen over 2014, 2015 en 2016 (kleine onzekerheid).
4. De bepaling van de netto schadelast, inclusief het effect van opbrengstverrekening, GGZ over 2014, 2015 en 2016 (grote onzekerheid).
5. De impact van de zelfonderzoeken op de schadelast GGZ over 2014, 2015 en 2016 (middelgrote onzekerheid).
6. De impact van de aanpassing van de NZa-tarieven GGZ, inclusief het cumulatieve effect inzake oude jaren (kleine onzekerheid).
7. De rechtmatigheid van de schadelast wijkverpleging (kleine onzekerheid).
8. De bepaling van het budget 2014, 2015, en 2016 op basis van ex-ante parameters (grote onzekerheid).

9. De bepaling van de budgetcorrectie 2014, 2015 en 2016 uit hoofde van flankerend beleid en bandbreedteregeling (middelgrote onzekerheid).
10. De bepaling van de budgetcorrectie 2014 uit hoofde van Hoge Kosten Compensatie GGZ (kleine onzekerheid).
11. De bepaling van het resultaatseffect 2015 en 2016 van de wettelijk eigen risico regeling (middelgrote onzekerheid).
12. De rechtmatigheid van de PGB schadelasten 2015 en 2016 binnen de Wet langdurige zorg (Wlz) (kleine onzekerheid).

De hierboven vermelde onzekerheden binnen de zorgverzekeringsbranche kunnen positieve dan wel negatieve effecten hebben op het resultaat en eigen vermogen van Eno. Deze onzekerheden zullen in de volgende paragrafen achtereenvolgens worden uitgewerkt.

1. Medisch Specialistische Zorg: Netto schadelast

In de afgelopen jaren is meer informatie beschikbaar gekomen over de schadelast van de ziekenhuizen, waardoor de omvang van de schadelast meer nauwkeurig kan worden ingeschat. Echter voor met name de schadejaren 2015 en 2016 en in mindere mate 2014 blijft dit nog wel onzeker vanwege met name de volgende aspecten:

- Nog niet alle declaraties van 2015 en 2016 zijn ontvangen.
- Het aandeel van Eno in de inkoopafspraken 2015 en 2016 die zijn gemaakt binnen een inkoopconcern van meerdere verzekeraars (Multizorg) is onzeker. Daarmee is het verwachte effect uit hoofde van de afrekening van inkoopafspraken onzeker.
- Sommige prestaties en instellingen worden afgerekend op basis van nacalculatie (prijzafspraken).
- Er zijn nog zelfonderzoeken inzake 2014 en 2015 onderhanden en daarnaast worden nog zelfonderzoeken opgestart inzake 2015 en 2016. Voor een nadere toelichting hierop wordt verwezen naar de paragraaf "Medisch Specialistische Zorg: Zelfonderzoeken".
- De omvang en samenstelling van de verzekerdenpopulatie is de afgelopen jaren sterk gewijzigd.

Eno heeft de afspraken met ziekenhuizen op basis van het schadejaar gemaximeerd of gefixeerd door middel van respectievelijk plafondafspraken en aanneemsommen en heeft daarmee bovengenoemde risico's in belangrijke mate ingeperkt. Daarnaast is de mate van onzekerheid enigszins afgenomen, doordat eerder inzicht bestaat in de omvang van de declaraties als gevolg van de snellere declaratiestroom vanuit de ziekenhuizen, die mede verklaard kan worden door het effect van de wijziging van de maximum-DBC-duur van 365 naar 120 dagen per 1 januari 2015.

2. Medisch Specialistische Zorg:

Verhouding vast/variabel

Het vaste segment is de afgelopen jaren grotendeels afgebouwd, waardoor de omvang van de onzekerheden met betrekking tot de inschatting van de vast/variabel verhouding laag is. Met name vanaf 2015 is de deelbijdrage vaste kosten (die 100% nagecalculeerd worden vanuit het Zorgverzekeringsfonds richting de zorgverzekeraar) aanzienlijk beperkt. Aangezien de definitieve schade 2014 reeds bekend is en ook de schade 2015 grotendeels bekend is, worden de risico's voor de jaarrekening als beperkt ingeschat.

3. Medisch Specialistische Zorg: Zelfonderzoeken

Op dit moment loopt het traject van zelfonderzoeken bij de ziekenhuizen over de periode 2014/2015 en 2015/2016. De zelfonderzoeken over de periode 2015/2016, 2016/2016 en 2016/2017 zijn nog niet opgestart. Op basis van de definitieve uitkomsten van het zelfonderzoek inzake oude jaren is de verwachting dat de resultaat-effecten van de onderhanden zijnde en nog op te starten zelfonderzoeken beperkt zijn. Dit wordt met name verklaard doordat de uitkomsten veelal worden verrekend in de plafondafspraken en daarmee grotendeels niet tot een extra afrekening leiden.

4. GGZ: Netto schadelast

Door de vertraging in de aanlevering van declaraties door GGZ-instellingen, mede veroorzaakt door de lange doorlooptijd van het contracteringsproces met GGZ-instellingen, bestaat onzekerheid over de omvang van verwachte schadelasten GGZ. Voor met name de schadejaren 2015 en 2016 en in mindere mate 2014 bestaan onzekerheden inzake de verwachte netto schadelast vanwege met name de volgende aspecten:

- Nog niet alle declaraties van 2015 en 2016 zijn ontvangen.
- Het aandeel van Eno in de inkoopafspraken 2015 en 2016 die zijn gemaakt binnen een inkoopconcern van meerdere verzekeraars (Multizorg) is onzeker. Daarmee is het verwachte effect uit hoofde van de afrekening van inkoopafspraken onzeker.
- Sommige prestaties en instellingen worden afgerekend op basis van nacalculatie (prijsafspraken).
- Er zijn nog zelfonderzoeken inzake 2014 onderhanden en daarnaast worden nog zelfonderzoeken opgestart inzake 2015 en 2016. Voor een nadere toelichting hierop wordt verwezen naar de volgende paragraaf: "GGZ: Zelfonderzoeken".
- Een gewijzigd zorglandschap door politieke besluitvorming bemoeilijkt het ramingsproces. Dit betreft onder andere de introductie van de basis GGZ in 2014, de introductie van de langdurige GGZ in 2015 en het overhevelen van de jeugd GGZ naar de gemeenten in 2015.
- De omvang en samenstelling van de verzekerdenpopulatie is de afgelopen jaren sterk gewijzigd.

Eno heeft de afspraken met het merendeel van de GGZ-instellingen op basis van het schadejaar gemaximeerd of gefixeerd door middel van respectievelijk plafondafspraken en aanneemsommen en heeft daarmee bovengenoemde risico's ingeperkt. Daarnaast wordt het verzekeringstechnische risico op de GGZ-zorg voor de zorgverzekeraar beperkt als gevolg van de ex-post bandbreedteregeling (zie ook de paragrafen "Budget: Ex-ante" en "Budget: Flankerend beleid en bandbreedteregeling").

5. GGZ: Zelfonderzoeken

Op dit moment is binnen de GGZ het zelfonderzoek over 2014 gestart bij de deelnemende instellingen. Het normenkader voor 2014 is (nog) niet definitief vastgesteld door zorgverzekeraars en GGZ Nederland, waardoor de uitkomsten van het traject onzeker zijn en niet duidelijk is of het zelfonderzoek tijdig wordt afgerond. Onzeker is op welke wijze het traject voor 2015 en 2016 wordt ingericht en welke eisen worden gesteld door zorgverzekeraars.

Eno verwacht dat het effect op het resultaat van de onderhanden zijnde en nog op te starten zelfonderzoeken niet materieel is op basis van de definitieve uitkomsten van het zelfonderzoek 2013, de voorlopige uitkomsten van het zelfonderzoek 2014, doordat niet alle bevindingen tot een extra afrekening zullen leiden vanwege plafondafspraken en aanneemsommen en doordat het resultaat-effect beperkt is als gevolg van de ex-post bandbreedteregeling.

6. GGZ: Aanpassing NZa-tarieven

Conform de tarief beschikking van de NZa wordt een herstelopslag voor onjuiste tarief beschikkingen over 2014 en 2015 verrekend in het herstellatarief 2017. Het is aan de zorgverzekeraars en aanbieders om hier afspraken over te maken. De zorgverzekeraars zijn het niet eens met de beschikking van de NZa inzake de tarieven 2017 en zijn hier tegen in beroep gegaan. Eno verwacht dat geen herstellatarieven overeengekomen zullen worden met GGZ-instellingen, waardoor deze onzekerheid naar verwachting geen financiële impact heeft op Eno.

7. Wijkverpleging: Rechtmatigheid schade

Per 1 januari 2015 is de wijkverpleging ondergebracht bij de Zorgverzekeringswet. De NZa is een onderzoek opgestart naar de bepaling van de tariefsmix in de contracten over 2015 en 2016 met wijkverplegingsinstellingen. Dit betreft vier instellingen die een vaste productmix hanteerden. Met name bij twee van deze vier instellingen heeft Eno ook een significant bedrag aan declaraties. Onzeker is wat de definitieve uitkomsten en mogelijke gevolgen van het onderzoek zijn. Uit de voorlopige terugkoppeling van het onderzoek blijkt niet dat de zorg onrechtmatig geleverd zou zijn. Zo zou voor 2016 het hanteren van de vaste productmix passend zijn als onderdeel van een overeengekomen experimenttarief.

Hiernaast zijn de zorgverzekeraars onlangs voor het eerst gestart met de uitvoering van de materiële controles, waardoor onzekerheid bestaat over de verwachte uitkomsten van de materiële controles.

Overigens wordt ook het verzekeringstechnische risico op de wijkverplegingszorg voor de zorgverzekeraar beperkt als gevolg van de ex-post bandbreedteregeling (zie ook de paragrafen "Budget: Ex-ante" en "Budget: Flankerend beleid en bandbreedteregeling").

8. Budget: Ex-ante

In de ex-ante budgetbepaling wordt door Zorginstituut Nederland op basis van gegevens uit het verleden een inschatting gemaakt van de te verwachten baten en kosten per verzekeraar.

De ramingen die daarmee samenhangen, zullen afwijken van de werkelijkheid. Het risico is dan ook groot dat de werkelijke opbrengsten afwijken van de ex-ante budgetbrief en tussentijdse afrekeningen. Inschatting van dit effect is lastig door de late indiening van de gegevens hierover bij Zorginstituut Nederland. Deze informatie is bovendien slechts gedeeltelijk afkomstig van zorgverzekeraars.

De werking van het risicovereveningssysteem brengt met zich mee dat het in de praktijk circa vier jaren duurt voordat tot een definitieve afrekening met de individuele zorgverzekeraars overgegaan kan worden door het Zorgverzekeringsfonds. Dat betekent een cumulatie van onzekerheden ten aanzien van de vereveningsbijdrage in die periode. De definitieve vaststelling 2012 en 2013 heeft begin 2017 reeds plaatsgevonden. Hierdoor heeft de zorgverzekeraar inzicht in de uitkomsten van de risicoverevening onder de Zorgverzekeringswet tot en met 2013. Ook zijn als gevolg van de beschikbaarheid van de resultaten van deze jaren en een doorontwikkeling van het verdeelmodel de onzekerheden over de effecten van verdeelfouten in het model afgenomen.

De hiervoor beschreven onzekerheden in de paragrafen 1 tot en met 7 kunnen invloed hebben op het resultaat over 2016 en de hoogte van de technische voorzieningen voor de basisverzekering ultimo 2016. De risico's inzake de hoogte van het budget op basis van ex-ante vereveningskenmerken worden met name op de deelbudgetten "geneeskundige GGZ", "langdurige GGZ", "wijkverpleging" en "variabele ziekenhuiszorg tot en met 2014" in belangrijke mate beperkt door ex-post financiering (compensatie). Dit zal hieronder nader toegelicht worden.

Mechanismen ter mitigering of beperking van de onzekerheden

Naast de ex-ante risicoverevening en de contractbepalingen is ex-post compensatie als een mechanisme aanwezig ter compensatie van de hiervoor genoemde onzekerheden

Het risicovereveningsmodel

Verzekeringstechnisch is de combinatie van acceptatieverplichting en verbod op premiedifferentiatie onmogelijk tenzij er een systeem van inkomstenverrekening buiten de verzekerde om is. Ook is een risicomitigerend systeem nodig in verband met de hiervoor genoemde onzekerheden bij de financiering van de ziekenhuiszorg, de GGZ en de wijkverpleging. Dit systeem, het risicovereveningsmodel, bestaat uit twee delen: het ex-ante en het ex-post deel.

Gedurende een jaar (ex-ante) krijgt een zorgverzekeraar per verzekerde een bijdrage uit het vereveningsfonds, dat is gebaseerd op een aantal vereveningscriteria. Op deze bijdrage wordt een rekenpremie in mindering gebracht. Deze rekenpremie is de basis voor de vaststelling van de nominale premie van de zorgverzekeraar. Door de ex-ante-bijdrage ontvangt de zorgverzekeraar per saldo een bijdrage per verzekerde die overeenkomt met de vooraf verwachte zorgconsumptie van die verzekerde. Hoewel hierdoor op verzekeraar-niveau de verwachte schaden grotendeels gedekt worden door de verwachte opbrengsten, wijken de werkelijke schaden af van de verwachting. Daarom wordt de bijdrage uit het vereveningsfonds achteraf deels aangepast aan de werkelijke schaden. Daarmee wordt ook een deel van de onzekerheden in de ziekenhuiszorg-, GGZ- en wijkverplegingsfinanciering gemitigeerd. Dit is het ex-post deel, bestaande uit een aantal stappen.

Ex-post compensatiemechanismen

De precieze vormgeving en de mate van inzet van de ex-postcompensatiemechanismen ligt vooraf vast. Zorgverzekeraars kunnen dus bij de premiecalculaties rekening houden met de consequenties van de ex-post compensatiemechanismen. Deze mechanismen bestaan in 2016 uit de volgende drie componenten:

- Flankerend beleid macrokosten
- Bandbreedteregeling
- Nacalculatie vaste kosten

Hierop zal in de volgende twee paragrafen een toelichting plaatsvinden.

9. Budget: Flankerend beleid en bandbreedteregeling

Indien de kosten van zorg landelijk lager of hoger uitkomen dan door het ministerie van VWS en ZN geraamd, dan komt het effect ten gunste respectievelijk ten laste van de zorgverzekeraars. Het uiteindelijke effect is dan ook lastig in te schatten, mede gezien de te hoge inschatting van de (landelijke) schadelasten in voorgaande jaren. Een aanpassing van de landelijke schadelasten heeft veelal impact op het budget flankerend beleid en bandbreedteregeling van Eno. Hoewel ex-post compensatiemechanismen primair dus de onzekerheden beperken, doordat de resultaatimpact van door Eno gemaakte schadeaanpassingen gedeeltelijk ge-

compenseerd worden door ex-post financiering, brengen het flankerend beleid en de bandbreedteregeling ook wel onzekerheden met zich mee doordat aanpassingen van andere verzekeraars impact hebben op de hoogte van de ex-post compensatie van Eno.

Hieronder zullen de drie ex-post mechanismen nader toege-licht worden.

Flankerend beleid macrokosten

Bij het flankerend beleid worden de macrokosten (zijnde alle schadelasten van de Nederlandse zorgverzekeraars tezamen voor een bepaalde zorgsoort) in kaart gebracht. Daarna wordt de vereveningsbijdrage gecorrigeerd naar het niveau van de macrokosten. Vervolgens wordt het verschil tussen macrokosten en vereveningsbijdrage verrekend met de vereveningsbijdrage van de zorgverzekeraars op basis van een gelijk bedrag per premiebetalende verzekerde. Door deze correctie wordt voorkomen dat over- en onderschrijdingen onevenredig doorwerken naar zorgverzekeraars met een sterk afwijkend risicoprofiel. Vorengenoemde verrekening kan tot een verhoging of een verlaging van de vereveningsbijdrage leiden.

Bandbreedteregeling

Er bestaat nog onzekerheid over de hoogte van het budget 2014 tot en met 2016. Gedurende deze periode is de bandbreedteregeling van toepassing op de volgende deelbudgetten:

- Geneeskundige GGZ (2014 tot en met 2016)
- Langdurige GGZ (2016)
- Variabele ziekenhuiszorg (tot en met 2014)
- Wijkverpleging (2015 en 2016)

Indien het resultaat van een verzekeraar per verzekerde voor de hierboven genoemde deelbudgetten na toepassing van alle compensatiemechanismen meer dan een bepaald bedrag bedraagt (hetzij positief, hetzij negatief), wordt het meerdere voor een bepaald percentage nagecalculeerd met het vereveningsfonds. Deze bedragen en percentages verschillen voor de verschillende jaren en deelbudgetten.

Integrale nacalculatie vaste kosten

Er bestaat nog onzekerheid over de hoogte van het budget 2014 tot en met 2016. Gedurende deze periode is integrale nacalculatie van toepassing op de volgende kosten:

- Een deel van de kosten ziekenhuisverpleging (2014 tot en met 2016)
- Langdurige GGZ (2015)

Deze vaste kosten worden voor 100 procent nagecalculeerd en hierover loopt de zorgverzekeraar dan ook geen risico.

10. Budget: Hoge Kosten Compensatie GGZ

Met de invoering van de basisverzekering is de inschatting van de bijdrage uit hoofde van de Hoge Kosten Compensatie een onzeker element geworden. Voor het schadejaar 2015 en verder is de Hoge Kosten Compensatie volledig afgeschaft. De definitieve opgave over schadejaar 2014 moet nog ingediend worden bij Zorginstituut Nederland. Het daadwerkelijke effect over 2014 is derhalve onzeker.

Echter wordt zoals reeds aangegeven het verzekeringstechnische risico op de GGZ-zorg voor de zorgverzekeraar beperkt als gevolg van de ex-post bandbreedteregeling.

11. Eigen risico: Resultaat op de wettelijk eigen risico regeling

De impact van de wettelijk eigen risico rekening voor de jaren 2014 en 2015 is goed in te schatten. Het effect voor 2016 is nog onzeker.

De onzekerheid is dit jaar wel afgenomen doordat met name de ziekenhuizen in 2016 sneller zijn gaan declareren, waardoor ook eerder inzicht bestaat in het eigen risico dat geïnd kan worden.

12. Wiz: Rechtmatigheid schade PGB

De interne accountantsdienst van de SVB heeft een niet goedkeurende accountantsverklaring verstrekt over de rechtmatigheid van de PGB schadelasten over 2015. Onduidelijk is hoe schadejaar 2015 tot afwikkeling komt en wat de impact is op schadejaar 2016.

Naar verwachting zal dit issue geen financiële impact hebben op de jaarrekening, aangezien zorgkantoren geen risico lopen over de zorgkosten, waardoor geen sprake is van een mogelijk effect op het resultaat en eigen vermogen. Zorgkantoren realiseren op het onderdeel zorgkosten een resultaat van nihil.

Grondslagen voor de waardering van activa en passiva en de resultaatsbepaling

Toegepaste standaarden

De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de wettelijke bepalingen zoals deze zijn opgenomen in Titel 9 Boek 2 BW en met inachtneming van de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving.

Algemeen

Voor zover niet anders is vermeld, worden activa en passiva opgenomen tegen geamortiseerde kostprijs.

Een actief wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar de onderneming zullen toevloeien en de waarde daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld. Een verplichting wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen die economische voordelen in zich bergen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Baten worden in de winst-en-verliesrekening opgenomen wanneer een vermeerdering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld. Lasten worden verwerkt wanneer een vermindering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Indien een transactie ertoe leidt dat nagenoeg alle of alle toekomstige economische voordelen en alle of nagenoeg alle risico's met betrekking tot een actief of verplichting aan een derde zijn overgedragen, wordt het actief of de verplichting niet langer in de balans opgenomen. Verder worden activa en verplichtingen niet meer in de balans opgenomen vanaf het tijdstip waarop niet meer wordt voldaan aan de voorwaarden van waarschijnlijkheid van de toekomstige economische voordelen en/of betrouwbaarheid van de bepaling van de waarde.

De opbrengsten en kosten worden toegerekend aan de periode waarop zij betrekking hebben.

De jaarrekening wordt gepresenteerd in duizenden euro's, de functionele valuta van de onderneming.

Gebruik van schattingen

De opstelling van de jaarrekening vereist dat het management oordelen vormt en schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen, en van baten en lasten. De daadwerkelijke uitkomsten kunnen afwijken van deze schattingen. De schattingen en

onderliggende veronderstellingen worden voortdurend beoordeeld. Herzieningen van schattingen worden opgenomen in de periode waarin de schatting wordt herzien en in toekomstige perioden waarvoor de herziening gevolgen heeft.

De volgende waarderingsgrondslagen zijn naar de mening van het management het meest kritisch voor het weergeven van de financiële positie en vereisen schattingen en veronderstellingen:

- Inschatting van de vordering op Zorginstituut Nederland;
- Technische voorzieningen;
- Levensduur activa (afschrijvingstermijnen).

Vergelijkende cijfers

De vergelijkende cijfers zijn waar nodig voor vergelijkingsdoeleinden aangepast.

Stelselwijzigingen

In 2016 is Solvency II van kracht geworden. Dit heeft geen impact op het eigen vermogen en resultaat. Er zijn geen vergelijkende cijfers opgenomen aangezien de richtlijn solvabiliteit, met betrekking tot de cijfers per 31 december 2015, nog niet van kracht was. De wet is per 1 januari 2016 gewijzigd, waardoor er geen sprake is van een kapitaalvereiste op de solvabiliteits II basis per 31 december 2015.

De informatie met betrekking tot de solvabiliteitspositie onder Solvency II regelgeving is niet eerder onderworpen aan (externe accountants)controle. Het bepalen van het vergelijkend cijfer en het controleren hiervan door de externe accountant leidt tot additionele kosten die in geen verhouding staan tot de mogelijk informatiewaarde van het "theoretisch" getal.

Financiële instrumenten

Financiële instrumenten omvatten investeringen in aandelen en obligaties, RC Zorginstituut Nederland, handels- en overige vorderingen, geldmiddelen en overige financieringsverplichtingen, handelsschulden en overige te betalen posten. Financiële instrumenten omvatten in principe tevens in contracten besloten afgeleide financiële instrumenten (derivaten). De onderneming maakt geen gebruik van afgeleide financiële instrumenten (derivaten). Financiële instrumenten worden bij de eerste opname verwerkt tegen reële waarde.

Operationele leasing

Bij de vennootschap kunnen er leasecontracten bestaan waarbij een groot deel van de voor- en nadelen die aan de eigendom verbonden zijn, niet bij de vennootschap ligt. Deze leasecontracten worden verantwoord als operationele leasing. Leasebetalingen worden, rekening houdend met ontvangen vergoedingen van de lessor, op lineaire basis verwerkt in de winst-en-verliesrekening over de looptijd van het contract.

Bijzondere waardeverminderingen

Vaste activa met een lange levensduur dienen te worden beoordeeld op bijzondere waardeverminderingen wanneer wijzigingen of omstandigheden zich voordoen die doen vermoeden dat de boekwaarde van een actief niet volledig terugverdiend zal worden. De terugverdienmogelijkheid van activa die in gebruik zijn, wordt bepaald door de boekwaarde van een actief te vergelijken met de geschatte contante waarde van de toekomstige nettokasstromen die het actief naar verwachting zal genereren.

Wanneer de boekwaarde van een actief hoger is dan de geschatte contante waarde van de toekomstige kasstromen, worden bijzondere waardeverminderingen verantwoord voor het verschil tussen de boekwaarde en de realiseerbare waarde.

Immateriële vaste activa

De immateriële vaste activa worden gewaardeerd op historische kostprijs of vervaardigingsprijs onder aftrek van cumulatieve afschrijvingen en indien van toepassing van bijzondere waardeverminderingen. De afschrijvingen worden lineair berekend als een percentage van de aanschafwaarde, gebaseerd op de verwachte economische levensduur. Er wordt afgeschreven vanaf het moment van ingebruikneming. Voor de boekwaarde van zelfvervaardigde immateriële vaste activa wordt een wettelijke reserve gevormd.

Beleggingen

Terreinen en gebouwen

De terreinen en gebouwen worden gewaardeerd tegen de actuele waarde. In 2015 is het kantoorpand gesloopt en is de reële waarde bepaald op basis van een taxatie door een onafhankelijke taxateur. Waarde mutaties worden direct ten laste van het resultaat gebracht. De terreinen en gebouwen zijn geïnclassificeerd als vastgoed voor eigen gebruik. Een gedeelte van het parkeerterrein wordt verhuurd aan de overige groepsmaatschappijen van Eno. Waarderingsverschillen worden rechtstreeks in de winst- en verliesrekening verantwoord.

Beleggingen in groepsmaatschappijen en deelnemingen

De deelnemingen waarin invloed van betekenis op het zakelijke en financiële beleid wordt uitgeoefend, worden gewaardeerd op de netto-vermogenswaarde maar niet lager dan nihil. Deze netto-vermogenswaarde wordt berekend op basis van de grondslagen van Coöperatie Eno. Deelnemingen zonder invloed van betekenis worden gewaardeerd tegen kostprijs of tegen duurzame lagere actuele waarde.

Overige financiële beleggingen

Aandelen

Aandelen worden gewaardeerd tegen de beurskoers ultimo boekjaar. Ongerealiseerde en gerealiseerde winsten en verliezen op beleggingen in aandelen worden rechtstreeks in de winst-en-verliesrekening verantwoord. Aandelen in vreemde valuta worden gewaardeerd tegen de actuele koers ultimo boekjaar.

Vastrentend

De beleggingen in obligatiefondsen worden gewaardeerd tegen de beurskoers ultimo boekjaar. Ongerealiseerde en gerealiseerde winsten en verliezen op beleggingen in obligatiefondsen worden rechtstreeks in de winst-en-verliesrekening verantwoord.

Vorderingen

Vorderingen worden na eerste opname gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs eventueel onder aftrek van een voorziening voor oninbaarheid. Voorzieningen worden bepaald op basis van individuele beoordeling van de inbaarheid van de vorderingen.

Vorderingen uit directe verzekeringen

De post Vorderingen uit directe verzekeringen bestaat uit kortlopende vorderingen op zowel verzekeringsadviseurs en collectiviteiten als verzekerden. De waardering van de voorziening dubieuze debiteuren vindt plaats op basis van enerzijds de beoordeling van de courantheid van de openstaande posten en anderzijds een ouderdomsafhangelijk promillage van de openstaande vordering.

Zorginstituut Nederland

De post Zorginstituut Nederland betreffen de vorderingen die zijn te verrekenen met het Fonds Langdurige Zorg (FLZ) en het Zorgverzekeringsfonds.

De vordering op Zorginstituut Nederland is opgesteld op basis van het voor het betreffende boekjaar geldende risicovereveningsmodel, de hierbij voorgeschreven wettelijke percentages aan verevening en nacalculatie en inschattingen van het management ten aanzien van:

- de voorlopige budgetbrieven Zorgverzekeringswet over 2014, 2015 en 2016;
- saldo herverzekering inzake de HKC;
- de verhouding vast/variabel van de schade van ziekenhuizen;
- de te verwachten macrokosten per deelbudget.

De vorderingen inzake de jaren 2012 en 2013 bevatten geen onzekerheid aangezien deze bedragen begin 2017 definitief zijn vastgesteld en afgerekend.

De vordering op Zorginstituut Nederland is prudent ingeschat en heeft een overwegend kortlopend karakter.

Te vorderen op PGB-houders AWBZ

De debiteuren worden opgenomen als de beschikking ultimo einde jaar boekjaar definitief zijn. Beschikkingen welke worden afgegeven na afloop van het boekjaar worden niet geactiveerd in het verslaggevingsjaar. Beschikkingen worden wel door het Zorgkantoor geïnd.

Indien er mogelijke fraude wordt ontdekt wordt er pas een definitieve beschikking opgelegd als de fraude definitief is vastgesteld.

Overige activa

Materiële vaste activa

De materiële vaste activa worden gewaardeerd tegen aanschaffingswaarde, vermindert met lineaire afschrijvingen op basis van de verwachte economische levensduur. Er wordt afgeschreven vanaf het moment van ingebruikneming.

De volgende afschrijvingspercentages worden hierbij gehanteerd:

- Kantoor inventaris: 7-25%
- Bedrijfswagens: 25%

Liquide middelen

Liquide middelen bestaan uit kas, banktegoeden en deposito's met een looptijd korter dan twaalf maanden. Rekening-courantschulden bij banken zijn opgenomen onder schulden aan kredietinstellingen onder kortlopende schulden. Liquide middelen worden gewaardeerd tegen de nominale waarde.

Groepsvermogen

Algemeen

Financiële instrumenten die op grond van de economische realiteit worden aangemerkt als eigen vermogens-instrumenten, worden gepresenteerd onder het eigen vermogen. Uitkeringen aan houders van deze instrumenten worden in mindering van het eigen vermogen gebracht na aftrek van eventueel hiermee verband houdend voordeel uit hoofde van belasting naar de winst.

Financiële instrumenten die op grond van de economische realiteit worden aangemerkt als een financiële verplichting, worden gepresenteerd onder schulden. Rente, dividenden, baten en lasten met betrekking tot deze financiële instrumenten worden in de winst-en-verliesrekening verantwoord als kosten of opbrengsten.

Wettelijke reserve

Dit betreft een gevormde wettelijke reserve voor de zelf vervaardigde immateriële vaste activa en de reserve Ziekenfondswet (ZFW).

De reserve ZFW is gevormd per 1 januari 2006 ten laste van de agio. Het betreft een wettelijke reserve welke op basis

van de bepalingen in de zorgverzekeringswet tot 31 december 2017 moet worden aangehouden. Tot die datum is de reserve niet vrij uitkeerbaar aan de aandeelhouders.

Voorzieningen

Voorzieningen worden gewaardeerd tegen de nominale waarde van de uitgaven die naar verwachting noodzakelijk zijn om de verplichtingen en verliezen af te wikkelen. Gezien de korte looptijd van de voorzieningen zijn ze niet verdisconteerd.

Een voorziening wordt in de balans opgenomen, wanneer er sprake is van:

- een in rechte afdwingbare of feitelijke verplichting die het gevolg is van een gebeurtenis in het verleden; en
- waarvan een betrouwbare schatting kan worden gemaakt; en
- het waarschijnlijk is dat voor afwikkeling van die verplichting een uitstroom van middelen nodig is.

Technische voorziening

Voorziening te betalen schaden

De voorziening te betalen schaden bestaat uit nog te ontvangen declaraties en schade afwikkelingskosten. De nog te ontvangen declaraties betreffen vergoedingen van ZVW zorg van behandelingen van verzekerden, welke zijn gestart voor balansdatum. Voor zover omzetplafonds en aanneemsommen onderdeel uitmaken van de inkoopafspraken is de voorziening bepaald op de nog te verwachten netto schade inclusief het effect van de eventuele afrekening van inkoopafspraken. Voor zover omzetplafonds en aanneemsommen reeds zijn overschreden, wordt deze 'overfinanciering' onder de overige vorderingen verantwoord. De schattingen zijn onder andere gebaseerd op een trendanalyse van reeds gedeclareerde en verwerkte schade lopend boekjaar en voorgaande jaren. De schattingen 2016 zijn waar nodig bijgesteld op basis van het inzicht dat verkregen is uit de reeds verwerkte declaraties tot en met 31 maart 2017. Reeds betaalde voorschotten in 2016 en betrekking hebbend op de schaden 2016 van gereed product zijn verrekend met de technische voorziening. De overige voorschotten zijn onder de overige vorderingen verantwoord.

De schade afwikkelingskosten betreffen de geschatte beheerskosten die benodigd zijn in verband met de afwikkeling van schaden die in het boekjaar zijn ontstaan maar per einde boekjaar nog niet zijn betaald.

Voor niet verdiende premies en lopende risico's

De voorziening voor niet verdiende premies en lopende risico's wordt bepaald op basis van het verwachte technische resultaat voor komend boekjaar. Deze is bepaald op basis van de premiecalculatie waarbij rekening gehouden is met een correctie voor vermijdbare kosten en niet verdienende premies. Daarbij worden geen beleggingsopbrengsten uit de portefeuille toegerekend.

Personeelsbeloningen en pensioenen

Lonen, salarissen en sociale lasten worden op grond van de arbeidsvoorwaarden verwerkt in de winst-en-verliesrekening voor zover ze verschuldigd zijn aan werknemers respectievelijk de belastingautoriteit.

Uitgangspunt is dat de in de verslagperiode te verwerken pensioenlast gelijk is aan de over die periode aan het pensioenfonds verschuldigde pensioenpremies. Voor zover de verschuldigde premies op balansdatum nog niet zijn voldaan, wordt hiervoor een verplichting opgenomen. Als de op balansdatum reeds betaalde premies de verschuldigde premies overtreffen, wordt een overlopende actiefpost opgenomen voor zover sprake zal zijn van terugbetaling door het fonds of van verrekening met in de toekomst verschuldigde premies.

Verder wordt op balansdatum een voorziening opgenomen voor bestaande additionele verplichtingen ten opzichte van het fonds en de werknemers, indien het waarschijnlijk is dat voor de afwikkeling van die verplichtingen een uitstroom van middelen zal plaatsvinden en de omvang van de verplichtingen betrouwbaar kan worden geschat. Het al dan niet bestaan van additionele verplichtingen wordt beoordeeld aan de hand van de uitvoeringsovereenkomst met het fonds, de pensioenovereenkomst met de werknemers en andere (expliciete of impliciete) toezeggingen aan de werknemers. De voorziening wordt gewaardeerd tegen de beste schatting van de contante waarde van de bedragen die noodzakelijk zijn om de verplichtingen op balansdatum af te wikkelen.

Voor een op balansdatum bestaand overschot bij het pensioenfonds wordt een vordering opgenomen als de onderneming de beschikkingsmacht heeft over dit overschot, het waarschijnlijk is dat het overschot naar de onderneming zal toevloeien en de vordering betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Overige voorzieningen

Personeelsvoorzieningen

De voorziening is gevormd voor afvloeiingen met betrekking tot individuele medewerkers waarvan, voor ultimo boekjaar 2016, bekend is dat Eno de arbeidsovereenkomst beëindigt. De gevormde voorziening is individueel bepaald op basis van de kantonrechtformule of de overeengekomen beëindigingsovereenkomsten. De gevormde voorziening heeft een kortlopend karakter.

Vut voorziening

Onder de overige voorzieningen is een VUT-voorziening opgenomen. Hierbij is rekening gehouden met de toekenning conform de huidige CAO. Deze voorziening heeft een looptijd van 10 jaar. Deze voorziening is bepaald op basis van te betalen salariskosten en pensioenkosten in verband met toegekende VUT-afspraken aan werknemers. Op deze voorziening wordt in mindering gebracht de VUT-uitkeringen die door het bedrijfspensioenfonds zal worden uitgekeerd. Hierbij is rekening gehouden met de sterftkans en disconteringsvoet (0%).

Jubileumvoorziening

De jubileumvoorziening betreft een voorziening voor toekomstige jubileumuitkeringen (25 en 40 jaar werkzaam bij Eno). De berekening is gebaseerd op gedane toezeggingen, blijfkans en leeftijd. Individueel wordt bekeken of en wanneer werknemers recht hebben op een jubileumuitkering. Voor het 25 jarig jubileum wordt 75% van de te verwachten uitkering meegenomen. Hiermee is rekening gehouden dat mensen voor het jubileum niet meer werkzaam zijn. Voor medewerkers die richting hun 40 jarig jubileum gaan is 100% van de uitkering meegenomen. Hierbij is rekening gehouden met de sterftkans en disconteringsvoet (0%).

Kortlopende schulden en overige financiële verplichtingen

Kortlopende schulden en overige financiële verplichtingen worden na eerste opname gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs op basis van de effectieve rente methode.

Grondslagen voor resultaatbepaling

Het resultaat wordt bepaald als het verschil tussen enerzijds verdienende premies, opbrengsten uit beleggingen en andere baten en anderzijds in het boekjaar voorziene lasten en verbandhoudend met schade uitkeringen, bedrijfskosten en andere lasten van het boekjaar.

Verdiende premies eigen rekening en bijdragen

Onder verdiende premies wordt verstaan de aan derden in rekening gebrachte bedragen, na aftrek van wettelijke bijdragen en vermeerderd of verminderd met de mutatie in de voorziening lopende risico's. De premies die afgeboekt worden als gevolg van oninbaarheid, worden ten laste van de verdiende premies eigen rekening gebracht.

In de jaarrekening is een zo goed mogelijke schatting van de vereveningsbijdragen van ZINL gemaakt. In deze schatting zijn ook alle geschatte te verrekenen bedragen begrepen uit hoofde van ex-post compensatiemechanismen. Een voorlopige definitieve afrekening over jaar t is op zijn vroegst mogelijk in de zomer van jaar t+3. Bij het opstellen van de jaarrekening moet derhalve gewerkt worden met schattingen van de bijdragen betrekking hebbend op vooral de kosten

MSZ en GGZ-zorg, waaronder de splitsing in vaste kosten, variabele kosten en de effecten van flankerend beleid, nacalculaties en bandbreedte. Onder de bijdragen Zorginstituut Nederland is tevens begrepen de bijstelling van de schattingen over voorgaande jaren.

Daarnaast bestaan de bijdragen Zorginstituut Nederland uit de AWBZ voor beheerskosten, rechtstreeks betaalde kosten van AWBZ-verstrekingen en subsidies. De subsidies worden verantwoord op basis van beschikkingen van het Zorginstituut Nederland. Voor geconstateerde fouten en/of fraude zijn geen correcties gemaakt naar vorderingen op PGB houders vanwege:

- 1) de inschatting niet betrouwbaar te maken is
- 2) de impact is op de winst- en verliesrekening is nihil (want niet inbare vorderingen op PGB houders kunnen verhaal worden op ZIN indien de processen op orde zijn).

De brutobijdrage uit het Zorgverzekeringsfonds is afgeleid van de laatst ontvangen voorlopige budgetberekening van ZINL. De verevening, nacalculatie, HKC, MHK, bandbreedteregeling en flankerend beleid zijn bepaald op basis van hetgeen hierover beschreven is onder Zorginstituut Nederland bij het onderdeel vorderingen.

De HKC wordt beschouwd als een herverzekering. De premies die afgedragen worden aan de Zorginstituut Nederland worden verantwoord bij verdiende premies, zijnde aandeel herverzekeraar.

Schaden eigen rekening

Onder schaden eigen rekening wordt verstaan de vergoedingen aan verzekerden en instellingen wegens in het verslagjaar verrichte leveringen en diensten op grond van de bepalingen van de Zorgverzekeringswet en de aanvullende richtlijnen van het Zorginstituut Nederland. Als gevolg van de DBC-systematiek is de hoogte van de post medische zorg in ziekenhuizen en GGZ-instellingen met onzekerheid omgeven. Door de overgang naar DOT-zorgproducten moeten bovendien nieuwe ervaringscijfers opgebouwd worden. Echter, door het karakter van de contracten met de ziekenhuizen worden deze onzekerheden voor een deel weggenomen. Bij het opmaken van de jaarrekening is gebruik gemaakt van schattingen omdat een deel van de totale jaarlast nog niet gedeclareerd is. Uiteindelijk kunnen de DBC's niet rechtmatig zijn als bijvoorbeeld de basisregistratie niet in orde is.

Het financieel risico wordt vervolgens gemitigeerd als gevolg van de contracteringsbepalingen, plafondafspraken en lump sum afspraken en het risicovereveningssysteem.

Schadebehandelingskosten worden onder de schaden eigen rekening opgenomen. Tevens is de bijdrage van het Zorginstituut Nederland voor hoge-kosten-compensatie hieronder opgenomen.

Overige lasten

Onder de overige lasten zijn de kosten subsidieregelingen AWBZ opgenomen. Hieronder wordt verstaan de vergoedingen aan verzekerden, en instellingen wegens in het verslagjaar verrichte leveringen en diensten op grond van de bepalingen van de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten.

Afschrijvingen op immateriële en materiële vaste activa

Immateriële vaste activa inclusief goodwill en materiële vaste activa worden vanaf het moment van gereed voor ingebruikneming afgeschreven over de verwachte toekomstige gebruiksduur van het actief. Over terreinen en vastgoedbeleggingen wordt niet afgeschreven.

Indien een schattingswijziging plaatsvindt van de toekomstige gebruiksduur, dan worden de toekomstige afschrijvingen aangepast.

Boekwinsten en -verliezen uit de incidentele verkoop van materiële vaste activa zijn begrepen onder de afschrijvingen.

Bedrijfskosten

De bedrijfskosten worden aan het resultaat toegerekend voor zover zij betrekking hebben op de verslagperiode.

Opbrengsten uit beleggingen

Dit betreft de opbrengst uit beleggingen uit hoofde van terreinen en gebouwen, effecten en andere financiële beleggingen. Deze worden volledig toegerekend aan de technische en niet-technische rekening. De toerekening geschiedt op basis van een verhouding tussen het eigen vermogen en het balanstotaal ultimo 2016.

Andere baten en lasten

Rentebaten en -lasten

Dit betreft interest op de rekening- courant verhouding met het Zorginstituut Nederland, op overige vorderingen en op liquide middelen.

Grondslagen voor het bepalen van het kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de indirecte methode. Het kasstroomoverzicht geeft een overzicht van de geldmiddelen weer die in een verslagperiode beschikbaar zijn gekomen en van het gebruik dat van deze geldmiddelen is gemaakt. De geldmiddelen in het kasstroomoverzicht bestaan uit de liquide middelen, met uitzondering van deposito's met een looptijd langer dan drie maanden. Kasstromen in vreemde valuta zijn omgerekend tegen een geschatte gemiddelde koers. Ontvangsten en uitgaven uit hoofde van interest, ontvangen dividenden en winstbelastingen zijn opgenomen onder de kasstroom uit operationele activiteiten. Betaalde dividenden zijn opgenomen onder de kasstroom uit financieringsactiviteiten. Transacties waarbij geen instroom of uitstroom van kasmiddelen plaatsvindt zijn niet in het kasstroomoverzicht opgenomen.

4.4.2 Toelichting op de geconsolideerde balans

Activa (x € 1.000)

Onderzoek en ontwikkeling	(1)	2016	2015
Stand 1 januari			
Aanschafwaarde		4.090	4.165
Cumulatieve afschrijvingen en waardeverminderingen		-238	-
Boekwaarde 1 januari		3.852	4.165
Mutaties boekjaar		-64	3.403
Investeringen		-665	-238
Afschrijvingen		-633	-3.478
Afwaardering		-1.362	-313
Stand 31 december			
Aanschafwaarde		4.026	4.090
Cumulatieve afschrijvingen en waardeverminderingen		-1.536	-238
Boekwaarde 31 december		2.490	3.852
Afschrijvingspercentage		10%	10%

De kosten voor onderzoek en ontwikkeling betreft kosten die gemaakt zijn voor het ontwikkelen van een nieuw ICT-landschap onder andere een nieuw declaratiesysteem. In 2016 heeft de leverancier van het systeem, VCD, aangegeven dat zij het nieuwe declaratiesysteem niet kan leveren. Eno heeft daarom de economische levensduur van de al afgeronde (deel) projecten aangepast van 10 jaar naar 5 jaar.

De afwaardering betreft het gedeelte van het nieuwe ICT landschap betreft een gedeelte van afgeronde (deel)projecten waarbij er geen economisch voordeel te realiseren is.

Terreinen en gebouwen	(2)	2016	2015
Stand 1 januari			
Aanschafwaarde		2.000	4.508
Cumulatieve afschrijvingen en waardeverminderingen		-	-2.508
Boekwaarde 1 januari		2.000	2.000
Mutaties boekjaar		-	-
Investeringen		-	-2.508
Desinvesteringen aanschafwaarde		-500	2.508
Herwaardering		-500	-
Stand 31 december			
Aanschafwaarde		2.000	2.000
Cumulatieve afschrijvingen en waardeverminderingen		-500	-
Boekwaarde 31 december		1.500	2.000

De post terreinen en gebouwen betreft de grond aan de Munsterstraat 6. In 2014 is er opdracht gegeven tot de sloop van het pand welke in 2015 is gerealiseerd. De huidige waarde van de grond van de huidige locatie is bepaald op € 1,5 miljoen. Dit is gebaseerd op basis van een taxatie door een onafhankelijke taxateur.

Beleggingen in groepsmaatschappijen en deelnemingen	(3)	2016	2015
Deelneming			
Aanschafwaarde		1.498	1.498
Cumulatieve afschrijvingen en waardeverminderingen		-557	-557
Boekwaarde 1 januari		941	941
Mutaties boekjaar		-	-
Investerings		-	-
Desinvesteringen		-	-
Herwaardering		-	-
Stand 31 december			
Aanschafwaarde		1.498	1.498
Cumulatieve afschrijvingen en waardeverminderingen		-557	-557
Boekwaarde 31 december		941	941

De deelnemingen in 2015 en 2016 betreffen belangen in Multizorg B.V. en Vecozo B.V.

Overige financiële beleggingen	(4)	31 dec. 2016	31 dec. 2015
Effecten		43.439	88.219
		43.439	88.219

Effecten

Overzicht 2016

	Aanschaf- waarde ultimo 2016	Boek- waarde 1 jan.	Aan- kopen	Verkopen	Herwaar- dering	Boek- waarde 31 dec.
Aandelen	1.967	4.894	-	-2.410	84	2.568
Obligaties	41.039	83.325	16.362	-57.069	-1.747	40.871
	43.007	88.219	16.362	-59.479	-1.663	43.439

Overzicht 2015

	Aanschaf- waarde ultimo 2015	Boek- waarde 1 jan.	Aan- kopen	Verkopen	Herwaar- dering	Boek- waarde 31 dec.
Aandelen	8.819	10.278	2.290	-8.496	822	4.894
Obligaties	115.420	117.082	49.580	-80.149	-3.188	83.325
	124.239	127.360	51.870	-88.645	-2.366	88.219

De effecten worden belegd in beschikbaar gestelde middelen volgens de uitgangspunten, die Eno heeft geformuleerd ten aanzien van de asset mix, de duration en risico's. De waardering vindt plaats op marktwaarde.

De onderliggende effecten worden aangehouden door Eno Zorgverzekeraar N.V. en Eno Aanvullende verzekeringen N.V.. Voor de nadere specificatie van de effecten wordt verwezen naar de jaarrekeningen van de betreffende entiteiten. De effecten zijn te typeren op drie verschillende niveaus (levels):

- Level 1 - Reële waarde gebaseerd op gepubliceerde koersen in een actieve markt
- Level 2 - Reële waarde gebaseerd op beschikbare markt-informatie
- Level 3 - Reële waarde niet gebaseerd op beschikbare markt-informatie

De aandelen vallen onder level 2 en de obligaties onder level 1.

Kwantitatieve toelichting

Hieronder worden het marktrisico, het kredietrisico en het beleggingsrisico nader toegelicht in kwantitatieve vorm.

Nadere specificatie van het renterisico

Effect van een stijging respectievelijk daling van de marktrente met 1%:
(x € 1.000)

	Beleggingen	Eigen vermogen
Toename interest 1%	390	390
Afname interest 1%	-390	-390

Nadere specificatie van het Beleggingsrisico

Effect van een stijging respectievelijk daling van de aandelenkoersen met 10%
(x € 1.000)

	Afgeleide financiële instrumenten	Eigen vermogen
Toename aandelenkoers met 10%	-	489
Afname aandelenkoers met 10%	-	-489

Nadere specificatie van het kredietrisico

Eno belegt in minimaal een BBB rating. De obligaties zijn voornamelijk belegd in landen binnen de EU. De aandelen zijn in belangrijke mate geïnvesteerd in de volgende sectoren: Cosumer Discretionary, financials en Information Technology. Voor de detailspecificatie wordt verwezen naar de jaarrekeningen van entiteiten die de effecten aanhouden.

Vorderingen uit directe verzekering	31 dec. 2016	31 dec. 2015
Premievorderingen op verzekeringnemers	11.644	9.973
Te vorderen eigen bijdragen	5.593	1.326
	17.237	11.299

De vorderingen zijn verminderd met een voorziening voor oninbaarheid. De vorderingen hebben een looptijd korter dan 1 jaar.

Zorginstituut Nederland	(6)	31 dec. 2016	31 dec. 2015
Rekening-courant boekjaar 2012		2.520	2.602
Rekening-courant boekjaar 2013		-	8.901
Rekening-courant boekjaar 2014		13.550	11.176
Rekening-courant boekjaar 2015		-1.345	62.799
Rekening-courant boekjaar 2016		50.253	-
		64.978	85.478

De vordering op het Zorginstituut Nederland heeft primair een kortlopend karakter. Een deel van de vordering heeft een looptijd van langer dan een jaar. Dit is afhankelijk van de afrekeningsystematiek van het Zorginstituut Nederland. Tot en met het jaar 2011 is er afgerekend. De vorderingen zijn rentedragend (3-maands euribor - 0,25%).

Overige vorderingen	(7)	31 dec. 2016	31 dec. 2015
Te vorderen op PGB-houders AWBZ		1.581	2.053
Voorschotten zorgaanbieders		7.021	7.123
Overfinanciering		1.984	1.225
Vordering op groepsmaatschappijen		-	-
Overige vorderingen		17.975	15.763
		28.561	26.164

De voorschotten op ziekenhuizen, GGZ-instellingen en revalidatiecentra betreffen voorschotten die verzekeraars kunnen verstrekken ter compensatie van liquiditeitstekorten van deze instellingen. Dit is het gevolg van de in 2012 ingevoerde declaratiesystematiek, waarbij nieuwe DBC-zorgproducten zijn geïntroduceerd, welke, net als bij de oude DBC-zorgproducten, pas na afronding van de behandelperiode gedeclareerd kunnen worden. Eno bepaalt de omvang van de bevoorschotting onder andere op basis van de in voorgaande boekjaren gedeclareerde omzet. Eno heeft de mogelijkheid de bevoorschotting te herzien en te verrekenen met het onderhanden werk van de zorginstelling. Hierdoor vindt er geen bovenmatige bevoorschotting plaats en is er om die reden geen voorziening voor oninbaarheid opgenomen.

De overige vorderingen hebben een looptijd korter dan een jaar.

Onder de overige vorderingen is een bedrag van € 15.665.000 opgenomen inzake te veel betaalde schaden, uit hoofde van overfinanciering van medisch specialistische zorg (2015: € 14.802.000).

Vorderingen worden bij eerste verwerking gewaardeerd tegen de reële waarde van de tegenprestatie.

Materiële vaste activa	(8)	Kantoor- Inventaris	Bedrijfs- wagens	Totaal 2016	Totaal 2015
Stand 1 januari					
Aanschafwaarde		2.692	758	3.450	4.439
Cumulatieve afschrijvingen en waardeverminderingen		-714	-286	-1.000	-2.283
Boekwaarde 1 januari		1.978	472	2.450	2.156
Mutaties boekjaar					
Investeringen		211	92	303	948
Desinvesteringen aanschafwaarde		-	-155	-155	-1.937
Desinvesteringen afschrijvingen		-	122	122	1.913
Afschrijvingen boekjaar		-567	-150	-717	-630
		-356	-91	-447	294
Stand 31 december					
Aanschafwaarde		2.903	695	3.598	3.450
Cumulatieve afschrijvingen en waardeverminderingen		-1.281	-314	-1.595	-1.000
Boekwaarde 31 december		1.622	381	2.003	2.450
Afschrijvingspercentage		7-25%	25%		

Over de desinvesteringen is een positief boekresultaat gerealiseerd van € 26.000. Dit is in mindering op de afschrijvingskosten verwerkt in de winst- en verliesrekening.

Liquide middelen

De liquide middelen staan ter vrije beschikking aan de onderneming.

Liquide middelen	(9)	31 dec. 2016	31 dec. 2015
ABN AMRO Bank		31.566	2.506
ING Bank		3	176
Rabobank		230	181
SNS Bank		-	-
Kas Bank		699	358
Kruisposten		-	-
		32.498	3.221

Overlopende activa	(10)	31 dec. 2016	31 dec. 2015
Lopende rente en huur		-	44
Nog te factureren eigen risico		1.978	10.002
		1.978	10.046

De overlopende activa hebben een looptijd korter dan een jaar.

Groepsvermogen (11)

Voor de toelichting op het groepsvermogen wordt verwezen naar de toelichting op de enkelvoudige jaarrekening.

Technische voorziening	(12)	31 dec. 2016	31 dec. 2015
Niet verdiende premies en lopende risico's		-	3.600
Voorziening te betalen schaden		103.191	159.272
Schade afwikkelingskosten		3.568	2.380
		106.759	165.252

De technische voorzieningen hebben een looptijd van 1 tot 3 jaar.

Niet verdiende premies en lopende risico's	Lopende Risico's	Niet verdiende premies	Totaal 2016	Totaal 2015
Saldo per 1 januari	3.600	-	3.600	12.722
Dotatie	-	-	-	3.700
Onttrekking	-3.600	-	-3.600	-12.822
Saldo 31 december	-	-	-	3.600

Te betalen schade	N.t.o. declaraties	Schade-afwikkelingskosten	Totaal 2016	Totaal 2015
Saldo per 1 januari	159.272	2.380	161.652	141.982
Dotatie	271.545	2.568	274.113	357.023
Onttrekking	-327.626	-1.380	-329.006	-337.353
Saldo 31 december	103.191	3.568	106.759	161.652

Uitlooperesultaat van nog te ontvangen declaraties

Schadejaar	Voorziening schaden ultimo vorig boekjaar	Geboekte schaden boekjaar	Voorziening schaden ultimo boekjaar	Afwikkel- resultaat
Boekjaar -4 en ouder	-	-	-	-
Boekjaar -3	-	8	-	-8
Boekjaar -2	11.096	9.082	-	2.014
Boekjaar -1	136.094	128.312	5.613	2.169
Boekjaar	-	194.448	85.108	-
Diversen	12.082	-551	12.470	163
Interne schadebehandelingskosten tot boekjaar	2.380	1.380	1.000	-
Interne schadebehandelingskosten boekjaar	-	2.220	2.568	-
Totalen	161.652	334.899	106.759	4.338

In bovenstaand overzicht zijn de ultimo boekjaar verstrekte voorschotten aan zorgverleners vanwege geleverde productie opgenomen als geboekte schade. Daarnaast zijn in de geboekte schade geen declaraties opgenomen die teruggevorderd worden op zorgaanbieders (bijvoorbeeld vanwege de afrekening van inkoopafspraken en/of materiële controles), aangezien deze declaraties niet tot schade in de winst-en-verliesrekening hebben geleid.

Het verschil tussen enerzijds de geboekte schade excl. schadebehandelingskosten en anderzijds de betaalde schade in de winst- en verliesrekening wordt veroorzaakt doordat in de winst- en verliesrekening de inkomsten uit eigen risico in mindering gebracht zijn op de betaalde schade.

Daarnaast kan sprake zijn van beperkte verschillen tussen de geboekte schade excl. schadebehandelingskosten en excl. diversen in bovenstaand overzicht en de geboekte schade in het boekjaar volgens de schadestatistiek die hierna is opgenomen. Deze kunnen verklaard worden door schadecorrecties die niet ten laste of gunste van voorzieningen van vorige jaren zijn gekomen, bijvoorbeeld correcties op vorderingen van Eno uit hoofde van de afrekening van inkoopafspraken.

Schadestatistiek

Schadejaar	Evenementjaar					Totaal
	0	1	2	3	4	
2007	128.589	52.274	-14.191	12	-55	166.629
2008	133.843	79.770	3.649	935	182	218.379
2009	124.319	81.020	7.528	616	-31	213.452
2010	123.282	79.127	7.466	-125	45	209.795
2011	140.350	78.968	9.290	220	-	228.828
2012	100.127	106.150	10.329	3.025	4	219.635
2013	137.972	130.520	9.844	678	-	279.014
2014	143.979	151.481	9.193	-	-	304.653
2015	216.380	127.994	-	-	-	344.374
2016	194.448	-	-	-	-	194.448

Bovenstaand overzicht bevat de door de onderneming verwerkte schade exclusief declaraties die teruggevorderd worden op zorgaanbieders (bijvoorbeeld vanwege de afrekening van inkoopafspraken en/of materiële controles).

45

Overige voorzieningen 2016	(13)	Saldo 1 januari	Dotatie	Onttrekking	Saldo 31 december
Vut voorziening		372	62	-4	430
Personeelsvoorziening		304	214	-304	214
Overige voorzieningen		115	463	-	578
		791	739	-308	1.222

Van de voorzieningen heeft een bedrag € 707.000 euro een looptijd korter dan een jaar (2015: € 309.000).

De personeelsvoorziening is een voorziening voor te betalen loonkosten aan personeelsleden waar de arbeidsrelatie mee wordt beëindigd.

2015	(13)	Saldo 1 januari	Dotatie	Onttrekking	Saldo 31 december
Vut voorziening		286	98	-12	372
Personeelsvoorziening		467	248	-411	304
Overige voorzieningen		507	14	-406	115
		1.260	360	-829	791

Overige schulden	(14)	31 dec. 2016	31 dec. 2015
Belastingen en premies sociale verzekeringen		41	137
Overige schulden		7.839	2.950
		7.880	3.087

De overige schulden hebben een looptijd korter dan een jaar.

Kortlopende schulden worden bij de eerste verwerking gewaardeerd tegen reële waarde.

Overlopende passiva	(15)	31 dec. 2016	31 dec. 2015
Nog te betalen kosten		1.199	3.008
		1.199	3.008

Niet in de balans opgenomen rechten en verplichtingen

Huurovereenkomst

Er is een huurovereenkomst afgesloten voor het kantoor aan Munsterstraat 7 te Deventer. De looptijd van deze huurovereenkomst is 10 jaar en is aflopend in 2023.

Huurlast

1 jaar	389.412
1-5 jaar	1.557.648
>5 jaar	778.824

Leaseverplichting auto

Er zijn leaseovereenkomsten afgesloten voor alle auto's. De resterende looptijd van deze leaseovereenkomsten variëren van 1 maand tot en 36 maanden.

1 jaar	78.000
1-5 jaar	79.000

Zorginkoop

Eno heeft een contract met Multizorg VRZ B.V. voor de zorginkoop van 2017 en 2018.

Macro afwikkel- en reorganisatiebudget

Het macro budget voor de afwikkeling van de AWBZ is bepaald op € 28 miljoen. In de loop van 2017 kunnen de werkelijke kosten worden gedeclareerd.

Nederlandse Herverzekeringsmaatschappij voor Terrorismeschade N.V. (NHT)

De NHT dekt alle aanspraken op Nederlandse polissen als gevolg van terroristische aanslagen tot een maximumbedrag van € 1 miljard. Claims als gevolg van terroristische aanslagen boven dit maximum worden uitgesloten in de polisvoorwaarden. De jaarlijks te betalen premie aan de NHT is gebaseerd op het marktaandeel. De verliezen van de NHT worden eveneens verdeeld over de aangesloten verzekeraars op basis van hun respectievelijke marktaandeel. Het risico ten aanzien van de aanvullende verzekeringen is niet herverzekerd.

4.4.3 Toelichting op de geconsolideerde winst- en verliesrekening

Verdiende premies eigen rekening en bijdragen	(16)	2016	2015
Brutopremies		155.233	168.712
Wijziging technische voorziening premie		3.600	9.122
Bijdrage Zorginstituut Nederland boekjaar	(17)	138.598	168.150
Bijdrage Zorginstituut Nederland voorgaande jaren		8.379	26.762
		305.810	372.746

Brutopremies	2016	2015
Premies basisverzekering	130.818	140.351
Premies aanvullende verzekeringen	24.415	28.361
	155.233	168.712

Op de brutopremies is in 2016 € 984.000 (2015: € 968.000) in mindering gebracht ter dotatie aan de voorziening debiteuren.

Daarnaast is € 6.876.000 aan provisies en korting in mindering gebracht op de brutopremies. In 2015 was dit € 6.835.000.

Bijdrage Zorginstituut Nederland boekjaar	(17)	2016	2015
Budget verstrekkingen		167.703	186.626
Effect nacalculatie		-884	5.215
Macro nacalculatie en bandbreedte regeling		-16.522	-13.451
Flankerend beleid		7.827	15.022
Budget beheerskosten 18-		763	1.300
Wettelijk eigen risico		-24.729	-29.593
Subsidies AWBZ		4.440	3.031
		138.598	168.150

Premies eigen rekening en bijdragen vereveningsfonds

Eno Coöperatie U.A. maakt voor zijn jaarrekening een zo goed mogelijke schatting van de vereveningsbijdragen van het Zorginstituut Nederland. In deze schatting zijn ook alle geschatte te verrekenen bedragen begrepen uit hoofde van ex-post compensatiemechanismen. Bij het opstellen van de jaarrekening moet derhalve gewerkt worden met schattingen

van de bijdragen betrekking hebbend op vooral de kosten ziekenhuis- en GGZ-zorg, waaronder de splitsing in vaste kosten, variabele kosten en de effecten van hoge kosten compensatie en nacalculaties.

Onder de bijdragen vereveningsfonds is tevens begrepen de bijstelling van de schattingen over voorgaande jaren.

Overige technische baten eigen rekening	(18)	2016	2015
Nog te betalen kosten		38	41
Nog te betalen kosten		1	-
		39	41

Betaalde schaden	(19)	2016	2015
Brutoschaden		315.666	334.871
Brutoschaden overig		222	-382
Schadebehandelingskosten		3.600	3.480
		319.488	337.969

Als gevolg van de DBC-systematiek is de hoogte van de post medische zorg in ziekenhuizen en GGZ-instellingen met onzekerheid omgeven. Door het karakter van de contracten met de ziekenhuizen worden deze onzekerheden voor een belangrijk deel weggenomen. Bij het opmaken van de jaarrekening is gebruik gemaakt van schattingen omdat een deel van de totale jaarlast nog niet gedeclareerd is.

Als gevolg van de overheveling van PGB-verstrekingen naar onder meer de Zorgverzekeringswet en de daarmee samenhangende overgangsprikkelen, is de rechtmatigheid van die verstrekkingen niet altijd met zekerheid vast te stellen. Het Ministerie van VWS heeft deze onzekerheden onder voorwaarden als onvermijdelijk bestempeld en aangegeven dat de zorgverzekeraars hiervoor zullen worden gecompenseerd.

Het financieel risico wordt vervolgens substantieel gemitigeerd als gevolg van de contracteringsbepalingen en het risicovereveningssysteem.

Wijziging technische voorziening	(20)	2016	2015
Wijziging voorziening te betalen schaden		-55.238	14.796
Wijziging voorziening afwikkelkosten		1.188	-555
		-54.050	14.241

Bedrijfskosten	(21)	2016	2015
Personeelskosten		17.167	16.066
Huisvestingskosten		594	579
Automatiseringskosten		-822	7.146
Afschrijving bedrijfsmiddelen		1.940	845
Acquisitiekosten		924	828
Overige kosten		7.127	6.127
Schadebehandelingskosten		-3.600	-3.600
		23.330	27.991

Onder de automatiseringskosten is een vergoeding opgenomen.

Personeelskosten	2016	2015
Brutolonen	9.232	8.690
Sociale lasten	1.411	1.329
Pensioenlasten	1.635	1.679
Overige personeelskosten	4.889	4.368
	17.167	16.066

Gedurende het boekjaar had de vennootschap gemiddeld 186 (fte) werknemers in dienst (2015: 193 fte). Alle werknemers waren werkzaam in Nederland.

Hieronder een verdeling van de fte

	Aantal fte
Direct zorgverzekeraar gerelateerde activiteiten	97
Ondersteunde zorgverzekeraar gerelateerde activiteiten	89
Totaal fte	186

Pensioenlasten

De pensioenlast betreft de premie die door de Stichting Bedrijfstakpensioenfonds Zorgverzekeraars bij Eno in rekening is gebracht.

Belangrijkste kenmerken van de pensioenregeling:

De pensioenregeling is een middelloonregeling. De pensioengrondslag wordt bepaald door het jaarsalaris van de deelnemers te verminderen met de franchise. De franchise bedraagt in 2016 € 13.897 (2015 € 13.725) bij een fulltime dienstverband. Het ouderdomspensioen bedraagt voor elk deelnemersjaar 1,875% van de in dat jaar geldende pensioengrondslag.

Op de pensioenrechten en pensioenaanspraken wordt jaarlijks op 1 januari toeslag verleend van maximaal de stijging van het prijsindexcijfer. Het bestuur van het pensioenfonds beslist jaarlijks in hoeverre pensioenrechten en pensioenaanspraken worden aangepast. Voor de actieve deelnemers geldt echter dat jaarlijks op 1 januari een toeslag wordt verleend conform het in de CAO overeengekomen percentage van de loonontwikkeling van het voorafgaande jaar.

Belangrijkste kenmerken van de uitvoeringsovereenkomst:

In de uitvoeringsovereenkomst is overeengekomen dat alle bij de in dienst van Eno zijnde werknemers aangemeld kunnen worden bij het pensioenfonds. Daarnaast is overeengekomen dat Eno binnen bepaalde termijnen de verschuldigde premies moet voldoen.

Wijze waarop de pensioenregeling is ondergebracht bij de pensioenuitvoerder

De uitvoering van de pensioenregeling is door het SBZ ondergebracht bij Syntrus Achmea. Door Syntrus Achmea wordt de pensioenadministratie uitgevoerd. Dit is vastgelegd in een overeenkomst tussen SBZ en Syntrus Achmea.

Dekkingsgraad pensioenfonds

De dekkingsgraad bedraagt, conform opgave van het SBZ, ultimo december 2016 105,8% (2015: 111,0%).

SBZ excedent pensioenregeling

Voor werknemers met een inkomen hoger dan € 100.000 is er de mogelijkheid om de pensioenverzekering uit te breiden. Hiervoor krijgen ze een brutovergoeding.

Overige technische lasten eigen rekening (22)	2016	2015
Kosten subsidieregelingen AWBZ	-	-
	-	-

Opbrengsten uit beleggingen (23)	2016	2015
Opbrengsten uit deelnemingen	128	-
Opbrengsten uit andere beleggingen	-435	65
Gerealiseerde winst op beleggingen	463	4.018
	156	4.083

Andere baten (24)	2016	2015
Overige rente baten	21	375
Overige baten	71	158
	92	533

Andere lasten	(25)	2016	2015
Overige lasten		-98	-34
		-98	-34

Wet beloningsbeleid financiële ondernemingen

Vanaf 1 januari 2015 is voor financiële ondernemingen de 'Wet beloningsbeleid financiële ondernemingen' (Wbfo) van toepassing. De Wbfo geldt voor iedereen die werkt onder verantwoordelijkheid van Nederlandse financiële ondernemingen, dochters van Nederlandse financiële ondernemingen en ondernemingen die tot een groep met een moeder in Nederland behoren, waarbij die groep hoofdzakelijk actief is in de financiële sector. Ook Eno valt onder deze nieuwe wetgeving.

Eno kent geen variabele beloning voor topfunctionarissen, het tweede echelon, direct onder de beleidsbepalers, en voor sleutelfunctionarissen in het kader van Solvency II. Voor overige medewerkers (natuurlijke personen) kent Eno een beloningssystematiek waarbij, afhankelijk van beoordelingsscore en relatieve salarispositie, een verdeling van de salarisverhoging plaatsvindt over een structurele component en een eenmalige component. In 2016 is door Eno Zorgverzekeraar N.V. in totaal een bedrag van € 40.880 uitgekeerd voor deze eenmalige beloningscomponent. Het betreft 16 personen en gemiddeld € 2.555 per persoon oftewel 0,4 procent van de totale loonsom voor loonheffing.

Vergoedingen aan commissarissen

De vergoedingen aan commissarissen over 2016 bedragen € 117.000 (2015 € 88.000).

Zij worden vanuit Eno Zorgverzekeraar N.V. betaald.

Honoraria accountant

Specificatie van het honorarium accountants conform artikel 382a lid 3 Titel 9 Boek 2 Burgerlijk Wetboek.

Honorarium 2016	PWC Accountants N.V.	Overig PWC-Netwerk	Totaal
Onderzoek van de jaarrekening	109.100		109.100
Andere controleopdrachten	233.900		233.900
Adviesdiensten op fiscaal terrein	-		-
Andere niet-controle diensten	-		-
	343.000		343.000

Honorarium 2015	PWC Accountants N.V.	Overig PWC-Netwerk	Totaal
Onderzoek van de jaarrekening	168.500		168.500
Andere controleopdrachten	210.000		210.000
Adviesdiensten op fiscaal terrein	-		-
Andere niet-controle diensten	-		-
	378.500		378.500

Bezoldiging bestuurders	2016	2015
Totale inkomen zittende bestuursleden	538.456	539.157
Totale inkomen voormalige bestuursleden	-	-

Naast de bezoldiging is als werkgeverslast € 3.000 aan onkostenvergoeding betaald en € 20.053 voor sociale verzekeringspremies.

Transacties met verbonden partijen

Van transacties met verbonden partijen is sprake wanneer een relatie bestaat tussen de onderneming, haar deelnemingen en hun bestuurders en leidinggevende functionarissen. Er hebben zich geen transacties met verbonden partijen voorgedaan op niet-zakelijke grondslag.

De volgende transacties vinden plaats met groepsmaatschappijen :

- Doorbelasting van beheerskosten;
- Renteberekening over rekening-courant verhoudingen;
- Doorbelasting van de huurwaarde van terreinen en gebouwen;
- Eno Bewaar B.V. is eigenaar van de beleggingspool waaraan Eno Zorgverzekeraar N.V. en Eno Aanvullende Verzekeringen N.V. deelnemen.

Deventer, 24 mei 2017

De Raad van Bestuur

F. Blankers
Voorzitter raad van bestuur

Drs. E.L. Hooiveld RA
Lid raad van bestuur

Raad van Commissarissen

J. Dijkstra
Voorzitter

N.W de Boer RE RA RC

T. Stellema

B.M. Arnold

L.J. Roodbol

P. Teunis

4.5 Enkelvoudige balans per 31 december 2016 (voor resultaatbestemming)

Activa (x € 1.000)		31 dec. 2016	31 dec. 2015
Beleggingen			
Beleggingen in groepsmaatschappijen en deelnemingen (1)		78.565	61.532
		78.565	61.532

Pasiva (x € 1.000)		31 dec. 2016	31 dec. 2015
Eigen vermogen			
Waarborgkapitaal (2)		681	681
Wettelijke reserve (3)		15.602	19.453
Overige reserve (4)		45.249	47.275
Onverdeeld resultaat (5)		17.033	-5.877
		78.565	61.532
		78.565	61.532

4.6 Enkelvoudige winst- en verliesrekening over 2016

(x € 1.000)	2016	2015
Opbrengsten uit beleggingen		
Resultaat uit deelnemingen	17.033	-5.877

4.7 Toelichting op de enkelvoudige jaarrekening

4.7.1 Toelichting algemeen

Algemene grondslagen voor de opstelling van de jaarrekening

De enkelvoudige jaarrekening is opgesteld volgens de bepalingen van Titel 9 Boek 2 BW en met inachtneming van de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving.

Voor de algemene grondslagen voor de opstelling van de jaarrekening, de grondslagen voor de waardering van activa en passiva en de bepaling van het resultaat, alsmede voor de toelichting op de onderscheiden activa en passiva en de resultaten wordt verwezen naar de toelichting op de geconsolideerde jaarrekening, voor zover hierna niet anders wordt vermeld.

Toepassing van artikel 402 boek 2 BW

De financiële gegevens van Coöperatie Eno zijn verwerkt in de geconsolideerde jaarrekening zodat, gebruikmakend van artikel 2:402 BW, is volstaan met een verkorte winst-en-verliesrekening in de enkelvoudige jaarrekening.

Financiële vaste activa

De deelnemingen waarin invloed van betekenis op het zakelijke en financiële beleid wordt uitgeoefend, worden gewaardeerd op de netto-vermogenswaarde maar niet lager dan nihil. Deze netto-vermogenswaarde wordt berekend op basis van de grondslagen van Coöperatie Eno.

Indien de waardering van een deelneming volgens de netto-vermogenswaarde negatief is, wordt deze op nihil gewaardeerd. Indien en voor zover Coöperatie Eno in deze situatie geheel of gedeeltelijk instaat voor de schulden van de deelneming, dan wel het stellige voornemen heeft de deelneming tot betaling van zijn schulden in staat te stellen, wordt hiervoor een voorziening getroffen.

De eerste waardering van gekochte deelnemingen is gebaseerd op de reële waarde van de identificeerbare activa en passiva op het moment van acquisitie. Voor de vervolwaardering worden, uitgaande van de waarden bij eerste waardering, de grondslagen toegepast die gelden voor deze jaarrekening.

Als resultaat wordt verantwoord het bedrag waarmee de boekwaarde van de deelneming sinds de voorafgaande jaarrekening is gewijzigd als gevolg van het door de deelneming behaalde resultaat.

4.7.2 Toelichting op de enkelvoudige balans

Activa (x € 1.000)

Beleggingen in groepsmaatschappijen en deelnemingen (1)

	Boek- waarde 1 jan.	Resultaat deelneming	Overige mutaties	Verwerving deelneming	Boekwaarde 31 december
2016					
Eno Holding B.V.	61.496	17.069	-	-	78.565
Stichting Regizorg Nederland	36	-36	-	-	-
	61.532	17.033	-	-	78.565

	Boek- waarde 1 jan.	Resultaat deelneming	Overige mutaties	Verwerving deelneming	Boekwaarde 31 december
2015					
Eno Holding B.V.	67.373	-5.877	-	-	61.496
Stichting Regizorg Nederland	36	-	-	-	36
	67.409	-5.877	-	-	61.532

Passiva (x € 1.000)

Eigen vermogen

	Waarborg kapitaal (2)	Wettelijke reserve (3)	Overige reserve (4)	Onverdeeld resultaat (5)	Jaartotaal
2016					
Saldo 1 januari	681	19.453	47.275	-5.877	61.532
Resultaat 2015	-	-	-5.877	5.877	-
Mutatie t.b.v. wettelijke reserve	-	-3.851	3.851	-	-
Resultaat 2016	-	-	-	17.033	17.033
Saldo 31 december	681	15.602	45.249	17.033	78.565

Resultaatsbestemming

Het resultaat van 2015 negatief € 5.877.000 is conform het voorstel ten laste van de overige reserves gebracht. Het resultaat van 2016 is vooruitlopend op de Algemene ledenvergadering als onverdeeld resultaat opgenomen onder het eigen vermogen. Aan de Algemene ledenvergadering wordt voorgesteld het resultaat van € 17.033.000 positief toe te voegen aan de overige reserves.

Passiva (x € 1.000)

Eigen vermogen

	Waarborg kapitaal (2)	Wettelijke reserve (3)	Overige reserve (4)	Onverdeeld resultaat (5)	Jaartotaal
2015					
Saldo 1 januari	681	19.495	41.526	5.707	67.409
Resultaat 2014	-	-	5.707	-5.707	-
Overige mutaties	-	-42	42	-	-
Resultaat 2015	-	-	-	-5.877	-5.877
Saldo 31 december	681	19.453	47.275	-5.877	61.532

Niet in de balans opgenomen rechten en verplichtingen

Fiscale eenheid

Voor de omzetbelasting maakt Coöperatie Eno U.A. deel uit van een fiscale eenheid en is uit dien hoofde hoofdelijk aansprakelijk voor een eventuele belastingschuld van de fiscale eenheid als geheel

4.7.3 Toelichting op de winst- en verliesrekening

Personeelskosten

Gedurende het boekjaar had de vennootschap 0 (fte) werknemers in dienst (2015: 0 fte). Alle werknemers waren werkzaam in Nederland.

5

Overige gegevens

5.1 Statutaire bepalingen inzake het resultaat

In artikel 43 van de statuten van de coöperatie is bepaald dat omtrent bestemming van een eventueel positief resultaat, de Ledenraad besluit op voorstel van het Bestuur, gehoord de Raad van Commissarissen.

Uitkeringen kunnen slechts plaatshebben voor zover het eigen vermogen groter is dan het gestorte en opgevraagde deel van het kapitaal, vermeerderd met de reserves die krachtens de wet moeten worden aangehouden. Uitkeringen kunnen bovendien slechts plaatshebben voor zover zij niet anders zullen worden aangewend dan voor instellingen ten bate van de volksgezondheid.

Uitkering van winst geschiedt na de vaststelling van de jaarrekening waaruit blijkt dat zij geoorloofd is.

Salland
Zorgverzekeringen

ZorgDirect.

HollandZorg
Onbegrensd in zekerheid